

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií

**Úloha rodiny na prevenci drogové trestné
činnosti mládeže**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
JUDr. PhDr. Ivo Svoboda**

**Vypracoval :
Miroslav Holub**

Brno 2006

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Úloha rodiny na prevenci drogové trestné činnosti mládeže“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

Miroslav Holub

P o d ě k o v á n í

Děkuji panu JUDr. PhDr. Ivo Svobodovi za velice užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také děkuji paní PaedDr. Valerii Slámové výchovné poradkyni na ZŠ nám. Svornosti v Brně za zapůjčení literatury potřebné ke zpracování své bakalářské práce.

Jedovnice, 6. dubna 2006

Miroslav Holub

Obsah

Úvod	5
1. Nejčastější příčiny drogové kriminality mládeže	8
1.1 Sociální faktory	8
1.2 Osobní zvláštnosti	9
1.3 Ostatní příčiny	10
2. Rodina	11
2.1 Vliv rodinného prostředí	12
2.2 Zásady prevence v rodině	14
2.3 Prevence podle věku dítěte	18
2.4 Zvyky v rodině zvyšující riziko užívání drog	21
2.5 Zvyky v rodině zvyšující odolnost proti užívání drog	23
3. Drogy obecně	25
3.1 Rozdělení drog	28
3.2 Jak rozpoznat braní drog	38
3.3 Chování rodičů při zjištění, že dítě bere drogy	41
4. Drogy a zákon	43
4.1 Historie a současnost domácí legislativy	44
4.2 Pachatelé drogových deliktů	48
Závěr	50
Resumé	53
Anotace	54
Literatura a prameny	55

Úvod

Dítě a mladistvý jsou zdánlivě slabí, bezmocní tváří v tvář vnějšímu světu. Aktivním vyhledáváním a podněcováním dítě nebo mladiství získávají spojence, pozměňují své prostředí ve svůj prospěch a upevňují sociální vazby. Mladiství snadněji podléhá vlivu antisociálně zaměřené skupiny vrstevníků, jestliže vyrůstá v rodině se záporným postojem k dítěti, jestliže nemá možnost účasti na společensky pozitivní činnosti skupiny vrstevníků a se společensky odpovídajícími cíly a skupinovými vztahy, jestliže se v jeho dosavadním vývoji nevytvářely alespoň prvky společensky akceptovaných zájmů, postojů a hodnotových orientací. Vhodným výběrem mezi kamarády, skupinami, institucemi a vlivy se jedinec zároveň přizpůsobuje jednomu způsobu života a hodnotové orientace.

Různé úskalí, překážky a náročné situace v životě každého jednotlivce v jedněch případech pobízejí k činnosti, k úsilí ve zdolávání překážek, k silné a vytrvalé motivaci a k aktivnímu životnímu postoji. V druhém případě naopak vedou k rezignaci, k pasivnímu postoji, popřípadě k patologickému vývoji. Po prvním neúspěchu se jedinec vzdává a rezignuje na další pokusy o dosažení cíle. Vyhýbá se nepříjemným situacím, např. „jde za školu“, aby nebyl zkoušen nebo uteče z domova před potrestáním. Často nachází náhradní uspokojení např. sdružováním se v různých závadových partách, které inklinují k požívání alkoholu, kouření a užíváním jiných návykových látek.

Který z uvedených možných případů nastane závisí především na osvojených technikách vyrovnání se s náročnými životními situacemi, na jedincově odolnosti, na jeho sociálních a osobních vztazích a dalších podmínkách.

Na vytváření kladných a záporných charakterových vlastností mládeže má nemalý vliv rodinná výchova. Jednou z hlavních příčin výchovného selhání dětí a mládeže jsou i sami rodiče, protože někteří z nich často rádi obviňují školu, kamarády apod. a nevidí nedostatky u svých dětí, které omlouvají a hájí před jejich jednáním. Lhostejnost rodičů k chování dítěte, ke způsobu trávení volného času, jejich přílišná angažovanost v zaměstnání se nutně musí odrazit v ukázněnosti dětí. Rodiče buď netuší, čím se jejich potomci zabývají, nebo jim naopak plánují aktivity přehnaně důkladně. Každé přehánění má však své úskalí. Mládež ponechaná sama sobě se může nudit, věnovat se nežádoucím činnostem a způsobit tak sobě či rodičům spoustu potíží. Naopak děti, kterým rodiče volný čas naplánovali bez jejich vědomí, se mohou vybraným kroužkům vyhýbat, kdykoliv jim to situace dovolí.

Cílem této práce je poukázat na vlivy působící v rodinné výchově, které zvyšují nebo snižují prevenci na úseku páchání drogové trestné činnosti mládeže. Poukázat na časté psychické strádání jak zdravotně bezproblémových, tak i narušených dětí a dospívajících v důsledku nedostatečné rodičovské péče a často nevhodného rodinného prostředí. Cílevědomě

se snažit vést dítě i jeho rodiče k zodpovědnosti za volbu řešení problému a s tím související zodpovědnost za následky, to bude vždy nejpřirozenější prevencí proti drogové kriminalitě mládeže.

Ve výchově dětí a mládeže má zvlášť velký význam osobní vztah mezi dospělými a dětmi. A právě to je podstata problému, z kterého bych chtěl ve své práci vycházet. Z tohoto důvodu jsem si zvolil ve své práci dvě hypotézy, jejichž správnost hodlám ověřit, a to :

- pozice mezi rodiči a dětmi může mít vliv na prevenci v rodině - touto hypotézou bych chtěl ověřit zda postoje rodičů, organizace volného času různými aktivitami v rodině (výlety, divadla, kino apod.) i mimo rodinu (sportovní, umělecké či výtvarné kroužky) a výchova ke zdravému způsobu života (hygienickými návyky, životním stylem) v rodinném kruhu ovlivňuje chování a jednání mládeže a snižuje riziko užívání drog a následné páchání trestné činnosti,
- chování rodičů k mládeži ovlivňuje jejich postoje k drogám – touto druhou stanovenou hypotézou bych chtěl ve své práci ověřit zda je mládež ovlivněna konáním a postoji svých blízkých v rodině, které vidí v běžném životě a zda toto chování má následný vliv na vývoj a postoj mládeže k drogám.

Drogy a to ať již ty legální nebo ty nelegální se prostě staly součástí našeho života stejně jako ostatní civilizační jevy. Je třeba si přiznat, že drogy jsou mezi současnou mládeží poměrně rozšířené a dosti často široce tolerované. Tolerance vůči některým drogám je často tak vysoká, že za drogy ani považovány nejsou - nebo jsou jejich rizika různými způsoby snižovány či zamlčovány. Mezi drogy musíme tedy zařadit i marihuanu, protože i konopí je na seznamu zakázaných návykových látek i když mnozí lidé ji za drogu nepovažují a snižují nebo úplně zamlčují rizikovitost na organismus při jejím užívání. Experimentování s různými psychotropními látkami není dnes zkrátka nic výjimečného. Stane se ale, a ne zřídka, že experiment po určité době přeroste v pravidelné užívání, a zde je pak již jen krok ke vzniku skutečné drogové závislosti se všemi negativními důsledky.

Při hledání cesty nápravy je nutné se vrátit zpět. Ke zdravé rodině, kde jednou ze základních funkcí je předávání duchovních a mravních hodnot, kde je vzájemná slušnost, tolerance a úcta jednoho k druhému. K dítěti, kterému jsou dány podmínky pro osvojení klíčových kompetencí pro život, pro zdravé sebevědomí a umění přizpůsobit se ve společnosti, pro jeho vnímaný a otevřený vztah k okolnímu světu. Návrat k tomu, co je označováno jako zdravý životní styl. Dovednosti a kvality pozitivního zdravého životního stylu nesmí stát až na konci výchovného snažení, ale musí být součástí procesu výchovy a vzdělávání. Ne tak, že rodina pouze učí zdravému způsobu života, ale musí být sama modelem a podporovat zdraví přímo v rámci životního stylu rodiny.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem se snažím v první kapitole své práce shrnout

nejčastější příčiny drogové kriminality mládeže a rozčlenit ji na jednotlivé faktory a příčiny, které především vedou ke zneužívání psychotropních látek u dětí a mládeže. V druhé kapitole jsem se pokusil charakterizovat rodinu, vliv rodinného prostředí působící na mládež, prevence podle věku dítěte a zásady prevence v rodině. Ve třetí kapitole popisuji jak rozpoznat, že dítě užívá drogy a rozdělení drog. V poslední kapitole se zabývám právními předpisy týkajícími se drog.

Jako základní přístup k řešení zadaného tématu jsem si zvolil přístup systémový. Hlavní metodou při zpracování této bakalářské práce je obsahová sekundární analýza dostupných materiálů a z ní logické a deduktivní vymezení závěrů. Této obsahové analýze bylo podrobena několik knižních publikací, odborných časopisů a internetových stránek.

V bakalářské práci jsem čerpal z prací autorů Nešpora, Hajného, Illese, Chmelíka a dalších. Současně jsem vycházel z vlastních zkušeností získaných při pětiletém služebním působení na oddělení mládeže a drog na pracovišti kriminální policie MŘ PČR Brno. Ke zpracování této bakalářské práce byly využity informace s knižních publikací, odborných časopisů, internetových stránek, přednášek aj.

1. Nejčastější příčiny drogové kriminality mládeže

Jedním z nejvýznamnějších ukazatelů ve vývoji drogové kriminality mládeže jsou v České republice kvalitativní a kvantitativní změny v trestné činnosti dětí a mládeže. Dynamika vývoje počtu stíhaných mladistvých kopíruje vývoj počtu celkem stíhaných osob s celkovým počtem stíhaných osob. Způsob páchaní trestné činnosti mládeže je věkem pachatelů výrazně vymezován (jeho psychickým a somatickým vývojem, vlastnostmi a zkušenostmi). V tomto směru se mezi dospělými a mladistvými pachateli projevují určité zvláštnosti, ke kterým zejména patří:

- trestná činnost je častěji páchána se spolupachateli a ve skupině
- příprava této tr. činnosti je nedokonalá
- většina tr. činů je páchána na školách a na ulici (týká se hlavně distribuce OPL)

Stále vysoký je podíl mládeže páchající i jinou tr. činnost a to za účelem opatření si prostředků ke koupi drog. U těchto mladistvých se stále více projevuje brutalita a agresivita. Prevence drogové kriminality mládeže musí vycházet z objektivního zjištění příčin a podmínek, které páchaní drogové tr. činnosti umožňují nebo přímo podporují. Podle stupně poznání lze charakterizovat tři základní skupiny příčin a podmínek páchaní drogové trestné činnosti mládeží. Jsou jimi sociální, osobní a ostatní zvláštnosti.

1.1 Sociální faktory

Sociálně patologické vlivy prostředí tvoří nejširší skupinu, která ovlivňuje mladou generaci směrem k páchaní drogové trestné činnosti. Prvou a nesporně rozhodující byla, v současné době je a zřejmě zůstane příčina spočívající v negativním vlivu rodiny a neplnění si rodičovských povinností. Rodina, a o tom není žádných pochybností, je základní společenskou jednotkou. Rozmanitost komunikačních prostředků v rodině, učení a výchova příkladem, příjemná atmosféra rodinného života, to vše vytváří životní prostředí maximálně vhodné k výchově jedince. Rodina v tomto procesu sehrává roli citlivého zprostředkovatele k získání vzorů a norem chování, vztahu k práci, vztahu k veřejným problémům, k získání elementárních poznatků o sociálním životě, o životě politickém, ekonomickém, kulturním apod. Nikdo a nic nemůže plnit tuto úlohu lépe než ona sama. Ostatní subjekty, jako škola, zájmová sdružení a další subjekty, mají svůj význam, ale nejsou tím určujícím činitelem a před zákonem odpovědným zástupcem.

Na vývoj a utváření si názorů a návyků mládeže má silný vliv demoralizující rodinné prostředí, jako alkoholismus a toxikománie, často spojená i s celkově nízkou kulturní úrovní. Negativně působí i nesprávné výchovné metody uplatňované rodiči. Mezi ně patří nemístná shovívavost, tolerance nepřístojného a hrubého chování, trpění a upevňování špatných návyků, nedostatečné a neodpovědná kontrola činnosti a styků svých dětí. Patří sem i nesebekritičnost rodičů na podněty k nevhodnému chování svých dětí získané mimo rodinu. Stejně negativně působící spoléhání na výchovné působení jiných subjektů : prarodičů, školy apod. Rovněž přemrštěné materiální zabezpečení dětí jako „vykoupení se“ z nevěnování se výchově působí negativně. To vše souvisí i s faktickou nebo fiktivní zaneprázdněností rodičů. Dříve toto bylo vymlouvání se na zastávání různých funkcí (i politických), dnes často vystupuje do popředí atribut soukromého podnikání, honby za ziskem, kariérou a podřízením života těmto fenoménům. Nelze opomenout ani vliv rozvodů. Zejména v době před rozvodem je dítě svědkem konfliktů rodičů, které předcházejí a doprovázejí vlastní rozchod. Dítě je ponecháno samo sobě, nemá v rodičích oporu a snadno podléhá kriminogním vlivům a drogám.

Velmi významnou zůstává kategorie označená jako problém volného času a jeho efektivní využití. Pouze jedna pětina mladých lidí se věnuje sportovní nebo jiné společenské činnosti. Tato činnost má velký význam v netoxikomanském a nealkoholovém chování mezi mládeží i když k této ušlechtilé náplni volného času je nutné mládež učit a dlouhodobě vychovávat. Nelze však předpokládat, že rozvoj zájmů a dispozic dítěte a mladého člověka podléhají samovývoji, který není nutné usměrňovat. Ostatní, a to bohužel větší část dětí a mládeže, se baví sami a po svém. Tato významná část mládeže se velmi často nudí, jelikož trpí nedostatkem nějaké činnosti. Nudu prožívají nelibě a mají tendenci ji narušit. Proto je nudící se mládež v určitém nebezpečí, že svoji potřebu aktivity může orientovat i nežádoucím společenským směrem. Potřeba nového a vzrušujícího zážitku patří mezi precipitující faktory při vzniku jak alkoholové tak i nealkoholové toxikománie.

1.2 Osobní zvláštnosti

Samostatnou skupinou jsou osobní příčiny páchání drogové trestné činnosti mládeže, v jejichž rámci lze rozlišovat psychické zvláštnosti dospívání s přirozenou cestou po recesi a dobrodružství. S tímto souvisí i generační protest ve formě odmítání autority dospělých, tendence žít v partách, trávit volný čas po svém, snadná ovlivnitelnost ideologickými vlivy moderního pohledu na svět, ale i projevy falešného kamarádství. Zde se nejvíce projevuje získaná úroveň vzdělání, mravní a etnická výchova a právní vědomí. Některá onemocnění rodičů jsou dědičná. Jde zejména o narušení psychiky jednotlivců, určitá organická

onemocnění, mentální retardovanost apod. Pod vlivem těchto onemocnění je ovlivňována struktura člověka již při narození a dále prohlubována životem v takovém prostředí. V důsledku těchto genetických vlivů dochází ke snížené schopnosti rozlišování hodnot, kritického porovnání chování a jednání, k drogové kriminalitě. Pro úplnost výčtu je možno uvést i zdravotní změny, ke kterým jednatel mohl přijít v důsledku úrazu, což je v prostředí vrstevníků vystavuje posměchu, odstrkování a ponižování, pokud není na něm přímo páčána trestná činnost.

Vedle rodiny však mohou na mládež působit i některé negativní faktory, zvláště v případech, kdy výchova v rodině není dobrá. Ty můžeme označit jako nedostačující a nesprávné působení mikroprostředí. Školní výchovu v procesu vzdělávání ovlivňují učitelé a pracovníci školy. Necitlivý přístup k dětem můžeme hodnotit jako nedostatky ve školní výchově. Ve vyučování dochází na rozdělování žáků na úspěšné a neúspěšné pomocí známkování. Dalším faktorem je rozdělování mládeže ve školách např. podle toho jaký má kdo mobilní telefon, jak je kdo oblečený apod. Ti neúspěšní, kteří nenesou vinu na své neúspěšnosti, potom hledají možnost vlastní seberealizace. Za drobnými projevy nekázně přicházejí ty závažnější jako např. projev záškoláctví, první trestná činnost a i první útěk k droze. Nedostatky ve výchově mohou jen prohloubit negativní návyky mladého člověka.

1.3 Ostatní příčiny

Mezi ostatní příčiny je možno zahrnout takové situace, které sice drogovou kriminalitu nevytvářejí, ale vytvářejí podmínky pro její páčání. Sem můžeme zařadit nález políčka, na kterém se pěstuje konopí. Nálezce si většinou z tohoto vezme něco pro sebe a nebo sklídí celé políčko podle jeho velikosti, doma to zpracuje na marihuanu a poté rozdává nebo prodává svým spolužákům a kamarádům v partě.

Jedním z dalších jevů je topografické rozložení kriminality mládeže, kde jsou více postižena místa s velkou migrací obyvatelstva a koncentrací výroby a tomu odpovídající anonymitou. I když si myslím, že v současné době tato příčina již není takovou prioritou a to vzhledem k tomu, že spousta mládeže dojíždí do škol a zaměstnání do velkých měst a na internáty v těchto.

Jednou z příčin se jeví rovněž problém nezaměstnanosti mládeže. V tomto směru záleží na společnosti, zda je schopna nabídnout odpovídající pracovní zařazení nastupující mladé generaci, či ji nechá na pospas jejímu snažení. Absence aktivní činnosti, tedy zapojení se do učebního nebo pracovního procesu, vede k využití volného času pro získávání prostředků k obživě např. distribucí drog, pro své zájmy a zábavu.

Nelze se nezmínit též o negativním působení různých kulturních a ideologických vlivů. Rozhodujícími zde jsou vlivy kulturních a masových sdělovacích prostředků, jimž nelze přičítat úmysl škodit a záměrně ovlivňovat výchovu mládeže. Komerce a ziskovost však působí, že mládeži jsou předkládány různé reklamy na alkohol a tabákové výrobky a filmy kde hlavní hrdinové konzumují alkohol, kouří a to nejen cigarety a užívají i další různé drogy což u mládeže vytváří vědomí o příjemných pocitech při zneužívání drogy. V tomto smyslu lze hovořit o vlivu televize na naši mládež. Zároveň můžeme soudit, že prvotní informace o příjemnosti z drogy většina mládeže získala z televize.¹⁾

2. Rodina

Definice pojmu rodina není jednoznačná a je velmi problematická. Liší se podle přístupu různých vědních disciplín jako je sociologie, psychologie, právo nebo demografie. Také různé oblasti téže vědy přistupují k pojmu rodina rozdílně. I pokud bych se omezil na psychologické pojetí, naleznou různé definice rodiny podle různých systémových přístupů (psychoanalýza, behaviorismus atd.) Literatura uvádí různé definice na základě různých aspektů (rolí, komunikace, procesu socializace a individualizace apod.). Např. podle psychologického slovníku je rodina společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí Psychologický slovník dále rozlišuje rodinu na nukleární, která zahrnuje pouze otce, matku a děti a rodinu širší. Širší rodinou se rozumí další příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod.).

Josef Výrost uvádí ve své knize Aplikovaná sociální psychologie definici J. Langmaiera a M. Kňourové. Rodina je „*institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistuje krevní pouto, a z jejich dětí*“. Dále bych mohl zmínit definici rodiny podle J. Odehnala, která zní, že „*rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně*“.²⁾

I v dnešní době však platí, že rodina je jednou z nejdůležitějších a základních

¹⁾ Bulletin Národní protidrogové centrály, Praha: NPC ÚOOZ S KP P ČR, ročník X, 3/2004, str. 16

²⁾ www.iustin.cz

společenských jednotek. Stala se plnohodnotnou a nenahraditelnou výchovnou institucí, která tvoří nejmenší společenskou skupinu s určitou organizací, nejrůznějšími svazky a stylem života. Je to vlastně společensky podmíněný jev, jež je základem všech sociálních vztahů a společenské jednoty. Každá rodina by měla plnit několik základních funkcí, které se vyvíjí v souvislosti se společenskými a ekonomickými změnami a proměnou kulturních faktorů, které ovlivňují i vztahy uvnitř rodiny. Moderní rodina pozbyla některé ze svých dřívějších funkcí. Dříve, kdy rodinné systémy byly stabilní, se zkušenosti předávaly z jednoho pokolení na druhé, což dnes není. Jako základní funkce rodiny bych uvedl čtyři a to :

Funkce reprodukční - neboli rozmnožovací

Funkce materiální, kdy v minulosti měla tato funkce větší význam než v současné době, kdy funguje systém sociálních podpor a slabší členové rodiny nejsou tolik závislí na silnějších,

Funkce výchovná, kdy rodina poskytuje dítěti základní orientaci v okolním světě. Funguje jako regulátor nežádoucích činností. Dobrá výchova k odpovědnosti a umění zacházet se svobodou volby, jsou důležitými prvky dobré výchovy a prevencí prakticky čehokoliv. Nejdůležitější období preventivní výchovy je v prvních pěti letech života dítěte. To je doba kdy se vytváří základní smysl pro řád a počátky svědomí. Dítě je do jisté míry plastické i později, ale základní životní postoje jsou již vytvořeny,

Funkce emociální, kdy v této oblasti je rodina jedinečná a nezastupitelná a naopak, pokud rodina je disfunkční, je právě tato oblast nejvíce zraňující. Rodina poskytuje všem svým členům uspokojování řady potřeb. Mezi jinými potřeby podpory, pomoci a přijetí, potřeby společných rituálů, společných plánů apod.

Proto aby rodina plnila uvedené funkce je třeba přítomnosti všech jejích členů. Vzhledem k dítěti tedy hlavně obou rodičů. Je všeobecně známo, že absence jednoho z rodičů je pro sociální i emociální vývoj dítěte velmi škodlivá a snad ani nemůže projít bez následků. Rodina je ten hlavní element účinné prevence všech sociálně negativních věcí, drogovou kriminalitu mládeže nevyjímaje.

2.1 Vliv rodinného prostředí

Jsem přesvědčen, že rodina je jedním z nejdůležitějších faktorů ve vývoji mládeže a je nejdůležitějším článkem prevence na ochranu před drogovou kriminalitou jedince. Je souhrnem vědomých i nevědomých podnětů působících již od narození na utváření osobnosti jedince a má i prioritní postavení pro tento rozvoj. Většina mravních vlastností, názorů a stylu života je ovlivněna u mládeže vlivem a způsobem rodinné výchovy. Příliš často se však ukazuje, že rodiče sami selhávají a netvoří pro své děti model chování následování hodný.

Na dítě negativně doléhá jak přehnaná péče a příliš vysoké nároky, tak i nezáměr rodičů o dítě, o školu a školní prospěch.

Na způsob výchovy v rodině působí celá řada faktorů např. sociální postavení rodičů, jejich věk, vzdělání a kulturnost rodičů, početnost rodiny, mravní kvality rodičů, ale i způsob jejich soužití a hlavně kvalita rodinné výchovy. Špatně působí střídání různých způsobů výchovy a nejednotnost výchovného působení, kdy jednou jsou rodiče nepřiměřeně přísní, jindy nadměrně shovívaví, někdy lhostejní. Negativně na sledovaný fenomén též působí zaměstnanost rodičů či směnnost jejich práce. Jednostranné zaměření rodičů na profesní a ekonomické aktivity způsobuje, že nemají na výchovu svých dětí čas, jsou přetíženi, nervózní, pod vlivem neustálého chvatu. Doma chybí potřebný klid a pohoda. Dětem není věnována dostatečná péče, zůstávají bez kontroly a zájmu rodičů o to jak tráví volný čas. Rodiče nesledují, s kým se děti kamarádí, zda jsou nebo nejsou členy nějaké party. Pracují-li ještě k tomu rodiče brzy ráno, nebo za prací dojíždějí, pak se musí děti i samy budít a vypravovat do školy. Ztracený kontakt se svými dětmi těžko a často již vůbec nedokážou rodiče navázat. Roste také lhostejnost rodičů k dětem, jež má za následek oslabení citových vazeb mezi nimi, což je nejzávažnější ze všech výchovných nedostatků. Některé děti jsou dlouhé večery samy doma a rodiče je nechávají bez dozoru. Takovým rodičům je lhostejné, že po jejich odchodu odcházejí děti ven za kamarády a sdružují se často do závadových part, kde nezřídka užívají alkohol, kouří cigarety a nebo užívají jiné nelegální omamné látky. Děti z těchto rodin bývají výchovně zanedbané a citově strádají.

Vyskytují se i rodiče, kteří kladou na své potomky nepřiměřené požadavky a stavějí před průměrné či podprůměrné děti příliš ambiciózní cíle, na které jejich děti nestačí. V těchto případech řeší mládež tlak rodičů negativistickými projevy k rodičům, agresivitou, útky do part a odporem ke všemu co souvisí s požadovanými cíly. Za každý neúspěch nebo nesplnění představ rodičů bývají tyto děti doma trestány. Existuje i skupina dětí, které nejsou dostatečně připraveny na včlenění do společného soužití se svými vrstevníky, jelikož jim rodiče nebo prarodiče splnili každé jejich přání. Tyto děti neměly žádné povinnosti a nezískaly ani potřebné zkušenosti s překonáváním obtíží, nemají odolnost vůči neúspěchům ani dostatečnou vůli k překonávání překážek. Taková mládež je zcela nesamostatná a často se dostává do konfliktních situací s vrstevníky a požadavky okolního světa. Tyto děti jsou utvrzeny v tom, že zodpovědnosti není třeba, protože všechno je předem zajištěno a rodiče se vždycky postarají. Při skutečném vzniku drogového problému se tyto postoje rodičů vůči dítěti dále prohlubují, a místo aby pomáhaly, situaci zhoršují, resp. neumožňují její řešení. Obranou proti budoucím problémům s návykovými látkami jsou jasně stanovené hranice zodpovědnosti, vždy uměřené věku.³⁾

³⁾ *Prevence sociálně patologických jevů*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky

Dovolím si nyní, na závěr této části, citovat některé názory spoluzakladatele sociologie v ČR PhDr. Inocence Arnošta Bláhy (1879-1960), z jehož myšlenek lze čerpat i v oblasti prevence drogové kriminality mládeže : „ ... *Největší vinu na dětské zločinnosti má prostředí rodinné ... rozvrácené a neetické ... běží tu o děti ne snad opuštěné fyzicky svými rodiči, nýbrž opuštěné mravně, tj. zanedbané pro nevědomost rodičů, pro rozklad rodiny následkem rozvodu, zkažené jejich blázevaností, cyničností, zbrutalizované jejich surovým zacházením, jejich donucováním ke krádežím, k žebrání, toulkám, prostitucí, děti nešťastné ... Láska, autorita a kázeň, to jsou tři základní spiritualizační činitele utvářející dětskou osobnost ... Usilovat o lepší péči, sociálně spravedlivější řády a lidštější výchovou školní i rodinnou, profesionální výcvik, profesionální morálku, sociální cítění, sociální přizpůsobivost, zdvořilost srdce kulturní i mravní, péči o ušlechtilou sociální zábavu, jež by dovedla konkurovat se svůdností neřesti (parky, hřiště, tělocvičny, koupele, divadla ...). Mravnost je umění a dá se naučit jen praxí ... Poučování tu může být někdy škodlivé, je-li jej příliš mnoho ... Nejpůsobivější mravní vliv je dobrodějný vliv přicházející od těch, kteří žijí na vyšší spirituální a mravní úrovni a častý a těsný styk s nimi ...“.⁴⁾*

2.2 Zásady prevence v rodině

Jak je uvedeno v záhlaví této kapitoly každá prevence by měla mít své zásady, kterými by se měla řídit a to i prevence rodinná. Aby se snížilo riziko užívání psychotropních látek mládeží, měla by se rodinná prevence řídit těmito zásadami:

1. Mít porozumění (chápu, že jsi pod silným tlakem kamarádů)
2. Rozhodnost (jako tvůj rodič ti nemohu dovolit takové nebezpečné aktivity)
3. Podpora (pomohu ti najít cestu, jak říci ne)
4. Sebekritika (má moje vlastní užívání alkoholu případně drog špatný vliv na mé dítě?)

Prevence by neměla vypadat a začínat ze strany rodičů takto :

Nemysli si, že nevím, co děláš!

Nevidíš, jak mi ubližuješ?

Jsi lhář!

Je to všechno moje chyba!

Jsi hrozný člověk, troska!

Každý, kdo přišel s drogami náhodně a krátkodobě do styku, ale i každý, kdo drogové závislosti propadl, může najít cestu zpět do normálního života. Nedokáže to však sám a mimo jiné potřebuje i podporu, a nemalou, hlavně rodiny. Rodiče s dětmi musí hodně komunikovat i když to není tak lehké jak se zdá. Komunikace se skládá ze dvou složek:

⁴⁾ www.harry.cz

sdělování informací a jejich přijímání (naslouchání). Je důležité vědět, jak s dětmi komunikovat, protože je to víc jak dávat rozkazy.

Uvedl bych několik typů, které mohou pomoci při prevenci:

- rozhovor rodič - dítě by měl být nejen o problémech, ale mělo by se hovořit o všech věcech, o všech možných zájmech;
- dítěti dávat otázky, na které je třeba odpovědět v širších souvislostech, otevřením se a ne jen odpovědí „ano - ne“;
- udělat si čas pro společnou rodinnou aktivitu;
- mluvit s dítětem o tlaku, který cítí od kamarádů;
- mít otevřené dveře pro kamarády dítěte, to je dobrá cesta, jak je můžete poznat a jako rodiče by jsme měli chtít je poznat;
- nechejte vaše dítě být tím, čím chce být, ne pouze tím čím chcete vy, aby bylo (samozřejmě v dobrém slova smyslu např. dítě chce hrát kopanou a vy chcete, aby hrálo na klavír);
- nechejte vaše dítě, aby se podílelo na tvorbě pravidel chování a řádu celé rodiny;
- neměňte daná pravidla moc často.

Musíme si uvědomit, že jednorázové aktivity nic neřeší. Pokud se rozhodneme pro preventivní působení, musíme vědět, že by mělo jít o dlouhodobý proces. K tomu, abychom riziko výskytu drogových problémů v rodině omezili na minimum, měli by si rodiče pamatovat některé základní postupy k tomu jak pomoci svému dítěti říkat „NE“ drogám.

1. Získejte důvěru dítěte a naslouchejte mu. Pak s vámi bude otevřeně hovořit i o případných problémech, ať už se týkají návykových látek nebo jiných záležitostí. Umět dítě pochopit a vyslechnout ho, neznamená ale vždycky přistoupit na jeho stanovisko. Musíme si však uvědomit, že děti jsou neobyčejně vnímavé k tomu jsou-li, či nejsou samy vnímány. Proto pozorné naslouchání je neméně důležitý prvek komunikace než promluva. Při komunikaci a naslouchání však existuje celá řada nevhodných reakcí ze strany rodičů, kterých by se měli vyvarovat, jelikož můžou způsobit, že se dítě původně připravené a ochotné komunikovat zabrzdí. Proto pozor na zbytečná a neuvážená hodnocení, na pokrytecké chování, zbytečně není dobré radit a netvářit se tak, jako by jsme vždy jen mi znali tu jedinou a správnou odpověď, nezesměšňovat a nezlehčovat problém, které by se nám zdáli malicherné. Naopak když posloucháme nebo hovoříme s dítětem, měli by jsme se věnovat jen této činnosti, sledovat toho kdo hovoří a neprovádět činnost jinou např. sledovat televizi apod. Úsměv, příkývnutí dotek jsou často více než slova a když se chceme skutečně něco dozvědět, povzbuzujme toho kdo hovoří. Ptejme se ho během hovoru - je to výraz našeho zájmu o věc.⁵⁾

⁵⁾ NEŠPOR, K. , *Vaše děti a návykové látky*, Praha: Portál, 2001, str.14-15

2. Opatřete si spolehlivé informace o alkoholu a drogách. Je dobré vědět, které drogy jsou vyráběny, prodávány a užívány v našem bezprostředním okolí. Měli bychom znát jejich základní dělení podle účinků a rizik. Je přínosem vědět, jak jednotlivé drogy vypadají, jakým způsobem se berou a co je k tomu potřeba. Výhodou je i znalost často zneužívaných léků (mohou sloužit jako náhražka ilegálních drog) alespoň podle názvů. Znat rizika léků ovlivňujících psychiku, například běžně užívaných (a zneužívaných) prášků na spaní a na uklidnění, je prevencí i pro dospělou populaci. Závislost na legálních drogách v tomto případě na psychotropních lécích, je stejně devastující proces jako závislost na pouličních drogách. Bude-li dítě nějakou drogu obhajovat, nabídněte mu protiargumenty. Nesmíme podceňovat vědomosti dětí v této oblasti. Nejenom, že o těchto věcech ví, ale většinou ví mnohem víc než mi sami. Problém je, že součástí těchto vědomostí může být řada pověr, mýtů a falešných interpretací, které mohou působit vyloženě negativně. Tím, že s dětmi promluvíme, nedáme jim rozhodně návod k drogovým experimentům, jak se mnozí obávají. Zvláště otevřená komunikace o drogách může pomoci odbourat udržované mýty o tom, že „všichni slavní berou drogy“, že „to patří k životu“, že „je dobré si něco vzít, když se člověk necítí dobře“ apod.

3. Posilujte sebevědomí dítěte. Nedostatečná sebedůvěra, pocity méněcennosti a vnitřní tenze jsou nesporně vysoce rizikové faktory při vzniku drogových problémů. Dítě, které si věří a které se dokáže prosadit v kolektivu ostatních, má větší šanci nedat se strhnout negativním příkladem. Sebedůvěra se nenabývá lehce, lehčeji se o ni přichází. K základním mechanismům posilující sebevědomí patří pochvala. Pochvalou by se nemělo šetřit, když ji dítě zasluhuje. Důležité je umět pochválit i úsilí byť třeba nevedlo k očekávanému výsledku. Další konání rodičů posilující sebedůvěru dítěte je umět mu pomoci stanovit si skutečně reálné cíle. Něco, čeho lze opravdu dosáhnout. Vždycky se najde něco, co vaše dítě umí lépe nebo hůře než jiné děti. Pokud kritizujeme, kritizujte chování (“nelíbí se mi, že děláš”), a ne osobnost (“jsi hrozný”). Nesmíme se stydět ukázat dítěti, že ho máme rádi a nebát se ho obejmout i políbit. Na vyjádření pozitivních citů není dítě nikdy dost velké. Sebevědomý člověk dokáže lépe odolat špatné společnosti a návykovým látkám.

4. Předcházet nudě. Měli by jsme mít přehled, kde dítě je, co dělá a uvažovat o jeho denním programu a životním stylu. Nejen souhlas, ale i aktivní podpora všem způsobům produktivního trávení volného času je důležitá. I když v dnešní době spousta sportů a hobby stojí spoustu peněz nemůžeme je odsouvat stranou a musíme si uvědomit, že její preventivní účinek se vyplatí. Zaujetí určitým koníčkem a vazba na prostředí, které je s touto aktivitou spojené, je nejlepší prevencí vůči zneužívání návykových látek. Působí zde tlak vrstevníků pozitivně a soudržnost takové party vede k tomu, že dítě může přijmout postoje zdánlivě neakceptovatelné. Podpora pozitivních aktivit nemusí být vyjádřena

jen finančně. Je důležité ukázat i svůj zájem, třeba i na úkor svého vlastního volného času. Dítě tento postoj vnímá velmi intenzivně. Při plánování volného času, ale musíme brát ohled a ponechat dostatečný prostor pro projev dětské osobnosti. Musíme si neustále opakovat, že svůj volný čas tráví náš potomek pro sebe a nikoli pro nás.⁶⁾

5. Vytvořte zdravá rodinná pravidla. Děti většinou dokáží rozlišovat mezi dobrým a špatným lépe, než bychom očekávali. Právě pevný hodnotový systém jim pomůže v zátěžových situacích správně jednat. Používají pak právě tento systém a nejednají jen na základě tlaku vrstevníků. Tato jednání mohou být v přímém rozporu, tedy také „ano či ne“ vůči drogám. Dítě by mělo vědět, jaké předvídatelné následky bude mít jeho jednání. Mělo by mu být jasné, že je výhodnější, když se bude chovat přijatelně a tato pravidla dodržovat. Děti z rodin, kde žádná pravidla neexistují a kde vládne chaos, nebývají šťastné. Zdravá rodinná pravidla, která jsou :

- **„žádný alkohol nebo drogy u nezletilých“** (toto pravidlo má dobré lékařské zdůvodnění, jelikož po tělesné i duševní stránce je ohrožen organismus nedospělé osoby mnohem více vzhledem k jejímu vývoji. Je nutno toto pravidlo dítěti nebo dospívajícímu vysvětlit a to tak aby pochopili, že je má chránit a ne omezovat),
- **předem daná a logicky související důsledky porušení pravidel** (dítě by mělo vědět, co bude následovat pokud se napije nebo bude brát drogy - např. snížení nebo pozastavení kapesného, domácí vězení, zákaz návštěvy riskantních večírků nebo koncertů. Je nutné a správné dítěti vysvětlit souvislost mezi jeho porušením pravidla a zákazem),
- **neústupnost vůči vydírání** (pláč, výčitky typu „Ty mi nevěříš! Přestanu se učit když nebudu moci!“ nebo sliby by neměli rodiče zviklat. Je třeba dítěti vysvětlit, že rodiče jsou za ně zodpovědní, a tedy nemohou rodičovskou zodpovědnost jen tak odložit),
- **právo na kontrolu** (neostýchat se zkontrolovat, kde dítě skutečně je, jestli u někoho z kvalitních kamarádů, v zájmovém kroužku nebo někde úplně jinde)
- **informovanost** (měli by jsme být o alkoholu a drogách připraveni diskutovat, opatřit si potřebné informace, aby jsme věděli víc než dítě. V těchto diskuzích však musíme trvat na základním pravidle „žádný alkohol, žádné drogy nezletilým“. Pokud byla pravidla porušena nemělo by se o nich vyjednávat a dítě se může v rozumné míře na vytváření pravidel i podílet a tím se pro něj stanou i přijatelnější),⁷⁾

⁶⁾ *Řekni drogám ne*, Praha: Všeobecná zdravotní pojišťovna, 2001, str. 7

⁷⁾ NEŠPOR, K., CSÉMY, L., *Alkohol, drogy a vaše dítě*, Praha: Sdružení FIT In, 2003; str.17

je třeba prosazovat s láskou, ale i důrazem.

2.3 Prevence podle věku dítěte

Při rodinné prevenci si je třeba uvědomit jak s touto zacházet a že je potřeba na děti a mládež působit přiměřeně jejich věku, aby byla v budoucnu co nejefektivnější. Proto bych zde uvedl rozdělení prevence podle jednotlivých věkových skupin a jejich zvláštností.

Od narození do jednoho roku - v tomto období se vytvářejí citové vazby a první roky života jsou pro vytváření těchto vazeb velmi důležité. V tomto období mohou rodiče vytvářet tyto vazby tím, že v první řadě dítě přijde na svět přirozeným porodem a bude mít s matkou těsný kontakt co nejdříve po narození, bude dlouhodobě kojeno, společně s matkou bude spávat. Dítěti též prospívá když zůstává s tímto matka doma a nesvěřuje jej do péče druhých osob nebo nějakého zařízení. Oba rodiče pak mohou přispět ke kladnému vývoji tím, že rychle reagují na potřeby dítěte a jeho křik, snaží se dítěti již v tomto věku porozumět a vycházet mu vstříc, hodně s dítětem mluví a nabízejí mu podmětově bohaté a zároveň bezpečné prostředí. Dobře prožité první roky života dávají dobrý start. Děti bývají optimističtější a dokážou navazovat hlubší citové vztahy, a to i k rodičům. Je u nich menší riziko problému s návykovými látkami v pozdějších letech.⁸⁾

Batoletí období od jednoho do tří let - v tomto věku je důležité nadále vytvářet a udržovat bezpečné a předvídatelné prostředí. Toto období vyžaduje po rodičích velkou trpělivost. Je to období kdy rodiče musí trpělivě a důsledně prosazovat hranice toho, co dítě smí a co už ne, ale zároveň se musí nechat dítě projevit své emoce. V tomto období by též mělo docházet k posilování vazeb k otci a ostatním členům rodiny. I když prevence problémů s návykovými látkami je v tomto věku stále velmi nespecifická, jsou zde již určité zásady prevence, které jsou v tomto období nejdůležitější. Jsou to :

- získat důvěru dítěte a umět mu naslouchat
- předcházet nudě
- být pro dítě pozitivním modelem
- posilovat sebevědomí dítěte
- vytvářet a prosazovat zdravá rodinná pravidla
- spolupracovat při výchově s dalšími dospělými většinou v rámci rodiny
- spolupracovat s odborníky podle specifických potřeb dítěte

Předškolní věk od tří do šesti let - děti v tomto věku bývají velice živé a pohyblivé.

⁸⁾ NEŠPOR, K., *Vaše děti a návykové látky*, Praha: Portál, 2001, str. 32-33

Je potřeba zajistit nad nimi dohled a zajistit jim bezpečnost, což nemusí být snadné, ale je to důležité. Rodiče by měli být dostatečně vřelí, citliví a laskaví a měli by dále učit dítě, co se smí a co už rozhodně ne, a zřetelně vymezovat hranice toho, co je přijatelné. Naprosto nepřijatelný je samozřejmě alkohol a léky, které by si dítě bralo ze své iniciativy. Otravy u malých dětí nastávají už po velmi malých dávkách, proto se vyplatí alkohol a léky dobře uschovat a ještě zamknout. Toto je také věk kdy otázky kolem návykových látek se stávají aktuální. V tomto věku velmi záleží na tom, v jaké situaci o návykových látkách mluvíme. Je třeba volit momenty, kde je dítě informacím přístupné, kde se snaží samo něco zjistit a kdy vnímá aktuální situaci jako neohrožující.

I v tomto věku však platí, že dítě by mělo mít možnost projevit co cítí a komunikace by měla být jednoznačná. Dítě by se mělo učit, že zdraví a jeho ochrana jsou velmi důležité, a mělo by začít podle toho i jednat. V tomto věku dále děti velmi intenzivně poznávají svět, na všechno možné se vyptávají a je důležité aby se jim rodiče i jiní dospělí dost věnovali. Rodiče si musí uvědomit, že jejich odpovědi mají pro dítě velký význam a tyto si některé z těchto pamatují až do své dospělosti a někdy ovlivňují jejich konání. Dále zde již dochází k vytváření sociálních kontaktů mimo rodinu, včetně vztahů s vrstevníky. Dítě v tomto věku je schopné spolupracovat s druhými dětmi a osvojuje si první sociální role. I zde se musí dítě naučit respektovat normy, hranice a nutných omezeních.

Dítě v tomto věku má vědět, že okolní svět skrývá nebezpečí, a má se učit jak se jim bránit - už tedy nemá spoléhat pouze na všemocnou ochranu rodičů. I zde platí nejdůležitější zásady prevence a to:

- získat důvěru dítěte a umět mu naslouchat
- předcházet nudě
- umět s dítětem o nebezpečích včetně návykových rizik jasně, jednoznačně a srozumitelně hovořit
- být pro dítě pozitivním modelem
- posilovat sebevědomí dítěte
- vytvářet a prosazovat zdravá pravidla
- spolupracovat při výchově s dalšími dospělými v rámci rodiny
- spolupracovat s odborníky podle specifických potřeb dítěte

Mladší školní věk od šesti do dvanácti let - rodiče by měli pokračovat v prohlubování dovedností, jak si chránit zdraví, schopnost svěřit se důvěryhodnému dospělému v nebezpečí atd. (nespecifická prevence). V tomto věku by měla začít též specifická prevence, která bere v úvahu konkrétní návyková rizika, s nimiž se může dítě setkat. Důležité jsou zde i jednoznačné informace o škodlivosti alkoholu a tabáku pro děti i dospívající a jasné a zdůvodněné zákazy týkající se alkoholu, tabáku, drog.

Nadále je třeba zdůrazňovat hodnotu zdraví a posilovat přání být zdrav. Nadále samozřejmě platí, že návykové látky, včetně alkoholu a tabáku, by neměly být dítěti doma dostupné a rodiče by měli pití alkoholu a kouření jednoznačně zakazovat. U dětí by se měly upevňovat základní sociální dovednosti (např. neuposlechnout starší, když žádají něco nevhodného, dovednosti rozhodování a schopnosti předvídat následky svého jednání). I v tomto období platí nejdůležitější zásady prevence, které se s rostoucím věkem rozšiřují:

- získat důvěru dítěte a umět mu naslouchat
- předcházet nudě
- umět s dítětem o návykových nebezpečích jasně, jednoznačně a srozumitelně hovořit
- být pro dítě pozitivním modelem a pomáhat dítěti odmítání návykových rizik
- posilovat sebevědomí dítěte
- vytvářet a prosazovat zdravá pravidla
- spolupracovat při výchově s dalšími dospělými v rámci rodiny
- spolupracovat se školou a dalšími organizacemi a odborníky podle specifických potřeb dítěte
- včas a přiměřeně reagovat na možné návykové problémy
- chránit dítě před nevhodnou společností⁹⁾

Dospívání od dvanácti do dvaceti let - jde o poměrně dlouhé období, kdy je jasné, že přístup k dvanáctiletému a k dvacetiletému „dítěti“ se bude lišit. Přesto jsou určité zásady a postupy, které jsou pro celé toto období společné. I u dospívání by měla rodina zajistit přiměřený dohled a i zde platí, že nejlepší je vřelá a středně omezující výchova přiměřená věku. Také pro toto období je důležité stabilní a předvídatelné rodinné prostředí a rodiče by měli být připraveni na diskuse o velmi ožehavých otázkách, včetně návykových látek a měli by dospívajícího nechat projevit jeho názory a city. I přesto by však měli rodiče prosazovat zdravá rodinná pravidla a neměli by přistupovat na stanovisko dospívajícího a měli by být schopni s dítětem tohoto věku o návykových nebezpečích informativně a poučně hovořit.

Měli by také dítěti umět zprostředkovat pomoc pro různé problémy, ať zdravotní, psychologické nebo jiné. Během dospívání nastává velký rozvoj v oblasti sociálních dovedností (navazování vztahů mimo rodinu, komunikace, zdravé sebeprosazení, schopnosti čelit sociálnímu tlaku, dovednosti rozhodování atd.). V dospívání získává na důležitosti vrstevnická společnost a je v zájmu dospívajícího i rodičů aby vrstevníci rozvíjeli dobré stránky osobnosti a ne ty špatné. Vrstevníci s kterými se stýká a nadměrně pijí alkohol nebo konzumují jiné drogy, patří k nejrizikovějším činitelům vůbec.

Další důležité období v dospívání je čas kdy se dítě připravuje na své budoucí povolání

⁹⁾ NEŠPOR, K., *Vaše děti a návykové látky*, Praha: Portál, 2001, str. 38-39

a samostatný život mimo rodinu. S tím související stres nebývá zanedbatelný a to ani u dětí, které ve škole dobře prospívají. Rodiče by měli dítěti pomoci s výběrem povolání nebo školy, ale neklást na ně nároky, které nedokáží splnit. Pokud to tak je, dítě má studijní problémy, nezvládá nároky zvolené profese nebo nenachází po ukončení školy přiměřené uplatnění. Důležitá je také mediální gramotnost, včetně schopnosti čelit tlaku reklamy na návykové látky. S výchovou v tomto období jsou ve výhodě rodiče, kteří dokážou při výchově navzájem dobře spolupracovat a spolupracují i s dalšími dospělými v rámci rodiny i v okolí. I v tomto období můžeme vymezit nejdůležitější zásady prevence :

- získat důvěru dítěte a umět mu naslouchat
- předcházet nudě
- umět s dítětem o návykových nebezpečích informovaně hovořit
- být pro dospívajícího pozitivním modelem a pomáhat mu přijmout hodnoty, které usnadní odmítání návykových rizik
- posilovat sebevědomí dítěte
- vytvářet a prosazovat zdravá rodinná pravidla
- spolupracovat při výchově s dalšími dospělými v rámci rodiny
- spolupracovat se školou a dalšími organizacemi a odborníky podle specifických potřeb dospívajícího
- včas a přiměřeně reagovat na možné návykové problémy
- pomoci dospívajícímu se bránit nevhodné společnosti a najít vhodnou společnost vrstevníků
- učit dospívajícího využívat dobrých možností pomoci (včetně např. poradenství) i mimo rámec rodiny

Samozřejmě, že je potřeba se zmínit i o škodlivosti drog na dítě před jeho narozením, což je též neopomenutelná stránka prevence. O škodlivosti jak legálních tak nelegálních drog na plod a vývoj dítěte by se dala napsat samostatná práce. Těhotné ženy, které konzumují jakoukoliv drogu během těhotenství vystavují svoje dosud nenarozené děti velikému riziku. Dětem, které se narodí takovýmto ženám hrozí celá řada možných tělesných anomálií. Nehledě na to, že asi 75% novorozenců těchto matek má odvykací příznaky.

2.4 Zvyky v rodině zvyšující riziko užívání drog

Mnohé zvyky v rodinách přispívají ke vzniku nebo přetrvávání problémů s drogami. To však neplatí absolutně. Mohly se projevit úplně jinak nebo vůbec ne. Nadměrná opatrnost a obavy, že za každým rohem na naše dítě čeká tragédie, mohou paradoxně k problémům

příspěť také. Přesto stojí za to se nad nimi zamyslet a čas od času „chování“ své rodiny pozorovat nebo ovlivňovat. Již samotné vědomí, že něco takového se děje, může napomoci předcházet řadě problémů, které by mohly přispívat ke vzniku závislosti dítěte. Některé z těchto negativních zvyků bych chtěl zmínit v této kapitole a též okrajově vysvětlit jejich negativní vliv.

- *Svoboda ano, či ne* - svoboda je v rodině důležité téma. Úzce souvisí s nezávislostí a ta opět stojí proti závislosti - na lidech, na drogách. Rizikovým prostředím mohou být takové rodiny, kde panují extrémní poměry: přílišná svoboda, která hraničí s chaosem nebo lhostejností na jedné straně a na druhé zase vztahy, kde jsou si všichni tak blízko, že bez sebe neudělají krok, se vším se svěřují - představují dokonalé hnízdečko.¹⁰⁾

- *Předčasně zralé děti* - každé dítě zraje v různých směrech různě rychle. Některé se začnou chovat již okolo osmého roku velmi zodpovědně a aktivně. Zde někdy dochází k chybě rodičů kdy začnou svěřovat dítěti nejen nadměrnou zodpovědnost, ale i svobodu. Takové dítě umí trávit aktivně volný čas, má spoustu mnohdy starších kamarádů.

- *Dítě jako důvěrník rodiče* - problém s rolí zpovědníka spočívá v tom, že jde stále jen o dítě, emočně nepřipravené na mnohé problémy. Rozumem rozumí, ale srdcem může být nezralé, zranitelné a zneužitelné. Teprve časem, až je starší, dokáže zjistit, že otec není tak bezcenný a sobecký člověk, jak ho přes vyprávění rozvedené mámy vnímal.

- *Když dítě musí být příliš hodné a dokonalé* - i když se dítě chová rozumě, ještě nedokáže zvládnout míru volnosti a odpovědnosti, kterou mu rodiče v dobré víře svěřují. Hodné dítě si tak samo může poté rozhodovat kolik času s kým, kde a jak bude trávit. Může se však stát, že se dostane do situací na které nestačí. Klid, věkově neadekvátní odpovědnost, rozumnost a úcta ze strany dospělých jim začnou bránit ve zdravém vývoji kam patří zlobení, dětinskost, chyby, rebelie k čemuž se však dokázaly odhodlat pouze po požití alkoholu a nebo drogy. Mohou zjistit, že pod vlivem těchto látek ukáží rodičům, že nejsou jen takové panenky nebo mazlíčci jak si je představovali.¹⁰⁾

- *Nadměrná volnost a nedostatek kontaktu mezi rodiči a dítětem* - někteří rodiče jsou k soukromí dítěte přehnaně ohleduplní. Může to souviset s jejich výchvou v mládí kdy jim jejich rodiče do všeho zasahovali. Jiní rodiče uzavřou s dítětem jakousi obchodní dohodu: za dobré známky = dostatek volného času. Neuvědomují si však, že tímto se vytratilo několik důležitých věcí: společný čas strávený v zábavě i práci, čas na klidný rozhovor mezi jimi a dětmi, možnost učit se o partnerských vztazích díky pohledu na vztah rodičů apod.

- *Negativní stereotypy* - jde o přesvědčení - někdy vyslovená a jindy jen mlčky sdílená - o tom, že něco prostě je tak a jinak být nemůže např. žena musí snést všechno, ze všeho nejdůležitější je škola, po osmnácti ať si dělá co chce apod. Tyto mohou být pro růst dítěte velmi omezující -

¹⁰⁾ HAJNÝ, M. , *O rodičích dětech a drogách*, Praha: Grada Publishing, 2001, str. 27 a 31

odnášejí si je v sobě do svého života a vztahů.

- *Stěhování* - patří k nejvýše hodnoceným stresovým událostem. Ztráta známého prostředí a lidí, ztráta bezpečného pocitu z vlastního osobního prostoru jsou dalším zdrojem možného stresu. Nové prostředí, škola a kamarádi, nové uspořádání bytu nebo případná finanční zátěž. Některé děti jsou extrémně citlivé na přerušování vztahů s kamarády a jen obtížně si budují nové vztahy. Drogy zde mohou sehrát roli zprostředkujícího činitele. Noví kamarádi drogy užívají běžně a dítě se snaží mezi ně začlenit.

- *Rozvod* - pro dítě v některých případech nejhorší psychický zážitek hlavně z důvodu nepodaří-li se vztah, majetkové poměry či péči o dítě dořešit, aby se vše po čase uklidnilo. Dítě snáší těžko hádky rodičů, které může řešit útekem z domu, uchýlením se do různých part. Užíváním drog může vyjadřovat zlost na rodiče a nebo aby zmírnilo negativní emoce, které v něm dění kolem rozvodu vyvolalo.

- *Poruchy příjmu potravy* - nezdravý strach ze zvýšené hmotnosti je velmi rozšířeným problémem v dospívání (hlavně u dívek). U dospívajících dívek se objevují informace, že metamfetamin - pervitin má vliv na chuť k jídlu, čímž se objevuje názor, že po pervitinu se hubne. Není proto náhoda, že mnoho mladých žen začalo s drogou kvůli změně postavy a zvýšení si sebevědomí.

Existuje ještě spousta dalších faktorů ve zvycích v rodině, které mohou zvyšovat rizikovitost užívání drog v rodině. Tyto bych však již pouze vyjmenoval. Jsou to : příliš liberální a nedůsledná výchova, nadměrná kontrola a náročnost, když je výchova jen to co se říká, manipulativní jednání v rodině, řešení nepříjemných pocitů pomocí náhradních prostředků, nadměrný stud a pocity viny, výběr školy a perspektiva dítěte atd.

2.5 Zvyky v rodině zvyšující odolnost proti užívání drog

Mnohé zvyky v rodinách zvyšují odolnost dítěte vůči drogám. Není to však vždy pravidlem což dokazuje i to že je to spíše úvaha založená na klinické praxi než na výzkumem ověřených faktech. Avšak zkušenosti rodin, které prošly problematikou drogové závislosti nebo kde vznikly v době dospívání dítěte určité problémy, získaly při jejím řešení pozitivní zkušenosti a nebo se jim podařilo předejít vážnějším problémům v této oblasti a to i díky některým pravidlům, zvykům a tradicím. Níže bych chtěl uvést, co udržuje rodinu jako funkční prostředí, ve kterém se problémy objevují, ale je možné je řešit.

- *Schopnost reagovat na nečekané změny a vyvíjet se* - jde především o ty změny, které souvisí s vývojem dětí a změnami vzájemných vztahů v rodině, které přináší čas. Rovněž jde o schopnost reagovat funkčně na náhlé události jako úmrtí, odchod jednoho z rodičů, nemoci,

změny společenské, profesní apod.

- *Schopnost poskytovat dostatečné bezpečí a zároveň dost podnětů pro vývoj dítěte* - rodina by měla být v určitém slova smyslu bezpečným přístavem, kde se jeden může spolehnout na druhého. Je však náročné sladit to s druhou částí úkolu: v rodině by mělo být i určité množství problematických situací, ve kterých by se dítě učilo problémy řešit, získávat odolnost vůči stresu, bolesti i zklamání. Do jisté míry se schopnost harmonické rodinné výchovy skládá z vyváženě namíchaných předchozích prvků.

- *Dodržování dohod a důsledky selhání* - v každé rodině by se měli dodržovat určité dohody co kdo udělá, co se změní, jak se k sobě budeme chovat apod. Pokud se objeví problémy v komunikaci a opakovaně i v optimálním chodu rodiny, je vždy vhodné dohodnout se, jak situaci budeme řešit nadále. Úmluva by měla zahrnovat jak přesné stanovení podmínek (čas příchodu, rozsah práce, cíl ve škole) tak i důsledky, které bude mít nedodržení (zkrácení volného času, snížení kapesného, práce navíc atd.). Pro dodržení jsou nezbytné následující podmínky: dohoda musí být realistická a průběžně hodnocená. Velké ambice a sliby, které se neplní a práce, které si nikdo nevšímá, to jsou hlavní zdroje selhání a zklamání.

- *Chválení zdroj sebevědomí* - zdravé sebevědomí je zdrojem odolnosti vůči problémovému užívání drog. Jeden z motivů proč děti začnou experimentovat s drogami (patří sem i cigarety) je touha vyrovnat se druhým a pocít důležitosti z vnějších znaků dospělosti. Jde tedy o náhradní pomůcku k dosažení sebeúcty. Chceme-li být spojenci svých dětí při budování jejich sebevědomí, měli by jsme se řídit pravidlem tří „P“: pozornost, pozitivní hodnocení a pravdivost.

- *Rodič - vzor zdravého sebevědomí* - u dospívajícího druhým hlavním zdrojem sebevědomí je rodič sám a jeho vztah k sobě. To můžeme ovlivnit mnohem obtížněji než předchozí bod. Např. když syn vidí, že si otec nevěří, jak je přecitlivělý na sebemenší kritiku, jak si nahrazuje mužské sebevědomí tím, že pomlouvá před kamarády manželku, ale do očí jí řadu věcí neřekne, bude si svou rodící se mužskou identitu jen obtížně budovat.

- *Zdravý vztah k alkoholu* - je dobré když nikdo v rodině nepije alkohol ve velké míře a automaticky a když nikdo v rodině neužívá alkohol jako běžný prostředek k úlevě a odreagování pravidelně a ve větší míře. Je dobré mluvit s dětmi o alkoholu a kouření otevřeně, zvláště pokud se na to zeptají. Pokud je někdo z rodičů silným kuřákem nebo pije, je důležité, aby dokázal svá případná předsevzetí o omezení či abstinenci dodržet. Takový příklad je nenahraditelný.

- *Čas jen pro děti* - toto doporučení se vztahuje samozřejmě k obecnějším výchovným metodám - nejen k užívání drog. Vycházíme přitom z často pozorovaného rozporu mezi líčením rodinných aktivit, podle toho, jestli je poskytují rodiče nebo děti. Pokud chceme udělat opravdu něco pro děti musíme s nimi o tomto mluvit. A to buď předtím - když jim chceme splnit přání,

anebo potom - když jim chceme nabídnout něco nového, co možná ocení až později. Musíme se také zamyslet nad tím proč je tak důležité, aby měly děti vzpomínku na něco, co jsme dělali opravdu pro ně nebo na to, jak jsme s nimi o něčem diskutovali. Při těžkém rozhodování, které provází i otázky kolem drog, rozhoduje nepochybně mnoho faktorů. Když dítě volí jestli si zakouří trávu, šňupne nebo píchne pervitin, heroin atd. - nebo zda s tím přestane, hraje roli i zážitky s rodiči. Čím častěji dokáží děti vidět momenty, ve kterých jim rodiče opravdu věnovali pozornost, brali ohled na jejich přání a reakce - tím spíš mohou do svého dilematu začlenit i tento argument proti užívání drog.

- *Společná jídla* - příprava jídla a stolování jsou součástí kultury, jsou v něm navíc vymezeny základní role : muž - žena - dítě, někdy i další členové rodiny. Dohodnutý rituál jídel umožňuje vznik jakési diskusní skupiny, kde se mohou řešit aktuální problémy, ale i oceňovat úspěchy jednotlivých členů. Zvláště, tam kde se začínají objevovat známky problémů, nedostatečné výchovy nebo kontroly dětí, nejednotné výchovy nebo tam, kde se najednou zjistí, že na nic není čas - tam je dobré pokusit se o znovuoživení jídelních rituálů.

- *Rodinné oslavy a návštěvy* - tato část rodinného života má určitě pozitivní i negativní aspekty - v některých rodinách se při oslavách pije tak, že to má jednoznačně negativní vliv na chod domácnosti, rodinné vztahy, péči o děti i utváření představ o zdravém životním stylu.

V tomto tématu se však chci věnovat především tomu, co mohou podobné příležitosti přinést pozitivního ve vztahu k možnému užívání drog v dospívání. První pozitivní zkušenost u dospívajících je příležitost vidět kontrolované užívání drogy - alkoholu. Když dítě vidí blízkého člověka konzumovat alkohol v přiměřeném množství, po kterém se nechová divně nebo nevhodně, může přispět k tomu, že i jeho vztah k legálním drogám bude přiměřený. Ztotožní se s názorem, že účinky alkoholu jsou dobré jen jako kulturní doplněk společenských událostí. Druhým pozitivem oslav je to, že dospělí na těchto společně rozmlouvají, zamýšlí se nad tím co se odehrálo za uplynulé období co se neviděli, kdo se narodil, kdo umřel, co se komu povedlo, bilancují a zhodnocují svoje úspěchy. Pro dítě má toto významný efekt, že taková bilance mu zprostředkuje kus rodinné historie a pocit příslušnosti k něčemu konkrétnímu. Rodinné setkání může všem poskytnout vědomí, že jsou schopni pro sebe navzájem něco udělat.

Existuje ještě celá řada dalších pravidel, zvyků a tradic, které napomáhají v rodině odolnosti proti užívání drog je to např.: řešení problémů bez dlouhého odkládání, domácí práce, výlety a cesty na chatu, postoje k otázkám zdraví a nemoci, čas jen pro dospělé.

3. Drogy obecně

Drogy jsou staré jako lidstvo samo. Známe je egyptské vyobrazení makovic a Herodotova zpráva o používání zrnků konopí k navození opojných stavů formou rituálního

inhalování hašiše u Skythů z období okolo roku 435 př. Kristem. Právě tak jsou nám známy i Odysseovy zážitky s kouzelníci Kirké, ze kterých se dá usuzovat na užívání drog. A nakonec jsou tu i zprávy Marca Pola plné popisů psychotropních zážitků, tedy stavů způsobených narkotiky.

Po tisíciletí se znovu a znovu setkáváme s lidskou potřebou po takovémto překročení mezí, po nových zážitcích, po nové extázi. Z historie můžeme tedy odvodit, že člověk měl odjakživa zájem na tom, aby si své bytí ulehčil a zkrásnil, resp. z nevládné reality uprchl alespoň občas do třpytného světa snů a fantazie. Opium, kokain, alkohol byly prokazatelně konzumovány již v kulturách mladší doby kamenné. Nápoje podobné vínu z datlí, fiků a medu se vyrábějí už alespoň 10 000 let. Peyotl (kaktus jehož stonek obsahuje halucinogenní látky), forma žvýkacího tabáku, hrál již u Aztéků úlohu v rámci náboženství. Použitelnost těchto prostředků bývala v minulosti určována společenskými a náboženskými názory příslušné kultury.¹¹⁾

I v minulosti bylo užívání drog znovu a znovu spojováno s těžkým společenským, psychicko-sociálním a tělesným poškozením. Jako příklad bych mohl uvést ničující účinek dovozu alkoholu u severoamerických indiánů či původních obyvatelů Austrálie, kteří dodnes trpí fatálními následky, jež může mít pití na jedince a společnost. Nakonec byly sociální struktury těchto národů alkoholem zničeny. V neposlední řadě je užívání narkotik podstatně ovlivněno módními proudy. V 16. století se příchodem tabáku do Evropy stalo moderním nejprve šňupání a potom kouření, v Číně 19. století patřilo k dobrému tónu užívat opium a v raném 20. století platilo zase v Evropě v určitých kruzích intelektuálů za zvlášť módní užívat kokain.

Většina rodičů není dobře informována o působení různých drog. Aby se rodiče orientovali v problematice drog a drogových závislostí a mohli lépe působit na své potomky a o drogách s nimi zasvěceně hovořit, měli by znát několik základních pojmů:

Co je to vlastně droga? Existuje celá řada definicí, ale nejstručněji lze asi drogu chápat jako jakoukoliv přírodní nebo syntetickou látku, která po vpravení do živého organismu mění jednu nebo více psychických či tělesných funkcí, tzn.

1. má psychotropní účinek tj. že nějakým způsobem ovlivňuje naše prožívání okolní reality, mění naše „vnitřní“ naladění – prostě působí na psychiku.
2. může vyvolat závislost, má tedy něco, co se z nedostatku vhodnějšího pojmenování někdy označuje jako potencionální závislost.

Podle výše uvedených kritérií když se rozhlédneme kolem sebe, vidíme, že jsme drogami obklopeni na každém kroku. Alkohol, tabákové výrobky, drogy, které tvoří podstatnou část nabídky v běžném obchodu s potravinami. Jedná se však o drogy v naší společnosti

¹¹⁾ GOHLERT, Ch., KUHN, F., *Od návyku k závislosti*, Praha: Ikar, 2001, str. 16-17

tolerované. Drogovou definici, přísně vzato by splňovala i káva, protože i u této se dá zjistit ovlivnění psychiky („ne, já už si kávu nedám, protože bych nespal“). Potom jsou drogy, které jsou společností i zákonem zapovězeny. Tato skupina je také příslušným způsobem demonizována a označována jako původce drogových problémů. Sem patří např. marihuana, pervitin, heroin, kokain atd. Různé drogy jsou spojeny s různou mírou rizika. Jedním z hlavních rizik je možná ztráta kontroly nad původně občasnou konzumací a postupný vznik závislosti. Tohle riziko tu je a je přítomno u každé drogy i u těch nejvíce tolerovaných a zdánlivě zcela neškodných.

Co je drogová závislost? Můžeme hovořit bezpochyby o onemocnění. Existuje řada pojetí a definic drogové závislosti či závislosti na návykových látkách. Definice se časem proměňovaly, ale lze říci, že jakýsi základ tvořilo vždy několik bodů:

- a) nevladatelná, neodolatelná touha po opakovaném braní drogy
- b) tendence ke zvyšování dávek
- c) existence psychické a fyzické závislosti na určité droze vyjádřená přítomností tzv. abstinčního syndromu psychického nebo fyzického typu
- d) negativní důsledky pro jedince a společnost

Jednotlivá kritéria závislosti však mohou být vyjádřena u různých typů drog různou intenzitou, některá mohou i chybět. Jsou známé drogy, kde není přítomen abstinční syndrom a známe dokonce skupinu drog (halucinogeny), kde o závislosti klasického typu vlastně nelze mluvit.¹²⁾ Člověk může být závislý víc jak na jedné droze.

Co je abstinční syndrom? Slangově se užívá slovo „absták“. Tento soubor příznaků, může být přítomen v oblasti fyzické i psychické. Jde o jeden z projevů již patrné drogové závislosti. Jde vlastně o to, že jednou ze základních vlastností drog je schopnost proniknout do organismu a ovlivnit jeho funkce. Droga se stává postupně součástí látkové přeměny. Organismus si na novou látku, se kterou se opětovně setkává, postupně zvyká. To vede postupem času k nutnosti zvyšovat dávky (tzv. tolerance), jelikož organismu již nestačí dávky původní – tento vývoj je charakteristický především pro opiátové závislosti. Poté když člověk nemá svoji drogu na kterou si organismus vytvořil závislost projevuje se u něho stav v důsledku odnětí drogy, který se projevuje různými způsoby a různou intenzitou. Jak jsem již výše uvedl abstinční syndrom se v zásadě rozlišuje na syndrom psychický a fyzický. *Psychický abstinční syndrom* se projevuje neklidem, podrážděností, úzkostí, skleslostí, útlumem subdepresivním až depresivním laděním. *Fyzický abstinční syndrom* je souborem nepříjemných tělesných projevů jako jsou bolesti svalů a kloubů, průjem, návaly zvracení, žaludeční křeče apod. Abstinční syndrom se projevuje různě u různých typů drogové závislosti, kdy významnou roli hraje struktura osobnosti postiženého, jeho tolerance vůči droze, rodinné a partnerské zázemí

¹²⁾ PRESL, J., *Drogová závislost*, Praha: Maxdorf, 1994, str. 11

apod. Abstinenční syndrom je v oblasti drogové problematiky významnou skutečností a nelze jej podceňovat.

Co je to návyková látka? Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Výčet návykových látek je demonstrativní. Zákon č. 379/2005 Sb. O opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících předpisů, obsahuje pro své účely definici „jiné návykové látky než alkohol: chemické látky, jejichž užívání může vyvolat závislost osob na nich, poškozuje zdraví a vede k jiné toxikomanii než alkoholismu“.¹³⁾

Budeme se muset asi smířit s tím, že drogy jsou všude kolem nás a těch ilegálních bude stále více a budou stále více vidět. Stát nás neochrání. Jedinou pomocí je si pomoci sami. Znat realitu a její rizika. Umět odmítnout. Umět zvolit menší zlo, pokud je nutné. Přijmout zodpovědnost za vlastní chování.¹⁴⁾

Na závěr úvodu těchto kapitol bych chtěl uvést, že když mluvíme s dítětem o drogách je lepší se vyhnout slangovým výrazům, které jsem naschvál neuvedl a které jsou např. pumpa, buchna, peří, eič atd., jelikož by mohly předmět hovoru „zlehčit“. Také můžeme vypadat pošetile, když by jsme užívaly termíny, které nejsou již delší dobu v módě. Pokud u dětí zjistíme zvláštní výrazy, které třeba slyšíme při jejich telefonátech s kamarády, je vhodné si tyto zapamatovat a zkonfrontovat s kontaktním střediskem.

3.1 Rozdělení drog

Rozsah drog je velký – mohou být zneužívány s rozmanitými účinky. V této kapitole bych chtěl uvést jejich rozdělení dle vzhledu, účinku, průběhu závislosti, ale i mírou rizika pro uživatele. Podle nejobecnějšího dělení drogy dělíme na nelegální (pervitin, heroin atd.) a legální (alkohol, tabákové výrobky, léky ovlivňující psychiku), což je na zakázané a povolené (společností tolerované). Nelegální drogy by se dále mohli rozdělit na měkké a tvrdé drogy. Já osobně bych drogy takto nedělil, jelikož droga je droga ať je to marihuana a nebo heroin, pořád mají nepříznivé účinky na organismus. Pokud chtějí rodiče s dětmi o drogách, jak jsem již uvedl výše, mluvit měly by znát alespoň hlavní typy drog, obvyklé účinky a metody užití. V první části této kapitoly bych uvedl něco k legálním drogám jako je alkohol, tabákové výrobky a léky.

Alkohol: Naši občané se řadí mezi jedny z největších spotřebitelů alkoholu na jednu osobu a to nejen v Evropě. Alkohol je jednou z nejrozšířenějších drog. Vzhledem k jeho

¹³⁾ CHMELÍK, J. a kolektiv, *Drogová kriminalita*, Praha: Úřad pro vyšetřování..., str. 4-6

¹⁴⁾ PRESL, J., *Drogová závislost*, Praha: Maxdorf, 1994, str. 10

snadnému získávání a velikému procentu uživatelů z řad dospělých, stává se často objektem zájmu mládeže a to hned z několika důvodů: mladší se chtějí vyrovnat starším kamarádům, bojí se zesměšnění, pomocí alkoholu překonávají ostych vůči druhému pohlaví. Mladí lidé při požití alkoholu ztrácejí nad sebou kontrolu velice rychle, což se projevuje negativně jak na jejich běžném, tak sexuálním chování. Období dospívání je provázeno neustálým přijímáním informací a velkými osobními změnami. Užívání alkoholu v této době často naruší vývoj osobnosti a kladný vývoj psychologické podstaty jedince. Alkohol se též stává můstkem k přechodu na drogu jinou, mnohdy horší podstaty.

V malých dávkách působí alkohol většinou povzbudivým efektem. Často však vyvolává různé depresivní stavy. Jsou známy případy, kdy se např. někdo cítí ukřivděný a chce tyto nepříjemné pocity zahnat pomocí alkoholu, přičemž většinou dochází k ještě větší sebelítosti. První efekty alkoholu se projevují na té části mozku, která ovlivňuje naučené chování a sebeovládání. Po požití je toto chování většinou změněno : např. ztráta zábran v jednání i mluveném projevu (člověk říká to, co by normálně nikdy neřekl), projevuje se buď zvýšená agresivita nebo naopak depresivní stavy. Vyšší hladina alkoholu v krvi zpomaluje mozkovou činnost a to až do té míry, že narušuje jak paměť, tak i svalovou koordinaci a rovnováhu. Při pokračování v silném pití alkohol ovlivní tu nejnižší hranici mozku a může způsobit koma nebo smrt. To znamená, že nejen dlouhodobé užívání alkoholu, ale i jednorázové užití většího množství alkoholu se může stát příčinou úrazu nebo smrti. Běžné příznaky alkoholového narušení :

- alkoholový zápach v dechu a na oblečení
- zadržovaná řeč, špatná koordinace
- ubývající alkoholické výrobky doma, pocit, že nápoj je ředěný
- nepřírozené užívání ústních deodorantů pro zakrytí zápachu alkoholu

Pro zajímavost bych uvedl v této části, že v současné době mají děti a mládež nový druh užívání alkoholu a to hlavně z důvodu aby z nich nebyl alkohol cítit při příchodu domů a jejich komunikaci s rodiči. Jedná se o tzv. pití přes tampon. Tato hygienická potřeba se namočí do alkoholu a zavede se do konečníku nebo vaginy a děti si můžou užívat opilosti. Je jim jedno, že si mohou choulostivá místa popálit, zanést si sem infekci, mechanicky poškodit sliznici nebo svěrače, hlavně, že jim není cítit alkohol z úst.¹⁵⁾

Tabákové výrobky: Cigareta je často v dětství zakázaným a vzrušujícím dobrodružstvím, zkouškou z dospělosti - a posléze návykovou drogou. Mládež, která začne s kouřením, velmi často přejde od kouření cigaret ke kouření marihuany a pak i k jiným silnějším drogám. Není to sice pravidlo, ale riziko je nepochybně vyšší než u mládeže, která žije zdravým způsobem života. Je nepochybné, že kouření má degenerativní vliv na populaci.

¹⁵⁾ *Bulletin Národní protidrogové centrály*, Praha: NPC ÚOOZ S KP P ČR, ročník XI, 3/2005, str. 41-42

Nikotin sám je prudký jed, jehož jedovatost je přibližně stejná jako jedovatost obávaného kyanidu draselného (cyankáli). Smrtelná dávka se pohybuje okolo 50 mg. Tato dávka může být obsažena už v jedné cigaretě. Po vykouření jedné cigarety, jak víme, se obvykle neumírá. To proto, že při kouření se z cigarety se vstřebá asi jen 1-2 mg nikotinu. Může dojít k prudké otravě nikotinem, který se projevuje bledostí, studeným potem, nutkáním ke zvracení, eventuálně zvracením, závratí, bolestí hlavy a skleslostí. Zornice bývají zprvu zúženy, později rozšířeny. K takové otravě dochází u osob, které nemají s kouřením zkušenosti (kuřák začátečník), nebo u kuřáků, kteří značně překročili svoji obvyklou dávku. Na nikotin si organismus velice rychle zvyká.

Kuřáci vykazují chronické projevy otravy nikotinem kdy bývá postižen dýchací i trávicí systém (chronický zánět hltanu, hrtanu, nechutenství, zvracení apod.). Trpí také systém krevního oběhu, kdy jsou známy stížnosti na bušení srdce, nepravidelnosti rytmu tepu apod. U kuřáků se také nejčastěji vyskytují poruchy nervového systému, protože nikotin je typický nervový jed. Trpí jednotlivá smyslová ústrojí a nejvíce bývají narušeny chuť a čich. V tabákovém kouři je obsažen i methylalkohol, který je specificky jedovatý pro oční nerv, může však poškodit i nerv sluchový. K nejzávažnějším projevům užívání nikotinu patří nespavost, která může vést k užívání a zneužívání hypnotik, což může vést k nechtěné drogové závislosti.¹⁶⁾

Léky ovlivňující psychiku: Jedná se o často zneužívané preparáty s vysokým rizikem návyku, eventuelně rozvoje závislosti. Léky často zneužívané jako drogy jsou např. Rohypnol, Subutex, Diolan, Alnagon, Metadon aj. Tyto léky bývají často předepisovány lékařem, ale jsou získávány i ilegální cestou jako vloupáním do lékárny, falešnými předpisy apod. Tyto léky jsou většinou v tabletách nebo kapslích a nebo v injekčních ampulích. Pokud by dítě bylo pod vlivem těchto látek, může působit opilým dojmem (podobně jako při požití alkoholu), tzn. má oslabenou soudnost, zadržává se v řeči, chybí mu motorická koordinace. Další příznaky zahrnují slabý a zrychlený puls, studenou a bledou kůži. Stejně jako u opiátů (o kterých se bude hovořit níže) se tělo dožaduje zvyšování dávek potřebných k dosažení tlumivého efektu. Pokud rodina nebo uživatel sám nezpozorují včas vzrůstající závislost, může stav dosáhnout nebezpečné hranice. Mixování tlumivých látek s alkoholem může způsobit předávkování i smrt. U těchto látek při jejím vysazení může být extrémní abstinenční syndrom. Při vysazení se mohou dostavit příznaky jako jsou úzkost, nejistota a deprese. V závislosti na potenci drogy může „absták“ trvat 2 - 8 dnů. Způsobuje nechutenství, zvracení, břišní křeče, výrazné pocení. Následkem abstinenčního syndromu může být delirium a v některých případech i smrt. Běžné příznaky užívání :

- letargie
- zadržávaná řeč

¹⁶⁾ ILLES, T., *Děti a drogy*, Praha: ISV, 2002, str. 12

- pomalé tělesné pohyby
- nesouvislá chůze
- chybná soudnost
- deprese

Zvláštností u těchto léků, zde ve městě Brně je uvedený METADON, který působí jako náhražka při odvykací léčbě na heroin. Tento lék je mezi osobami závislými na omamných látkách prodáván. Metadon prodávají osoby, které na léčbu docházejí a jsou mimo brněnští. Tito pacienti dostávají více dávek, a to na tři dny dopředu a na víkendy sebou domů, aby nemuseli dojíždět do Brna každý den. Metadon si pak neaplikují doma jak by měli, ale buď si ho neberou vůbec a nebo jen menší množství. Přebytky poté prodávají dalším pacientům, kteří na metadon docházejí a ti mají tím pádem více dávky než by měli mít dle lékaře.

Inhalanty: Jsou to téměř všechny těkavé látky jako benzin, barvy, ředidla, lepidla. V podstatě běžné věci, které jsou v každé domácnosti. Nejčastěji zneužívaným je u nás TOLUEN. Inhalanty jsou většinou vdechovány nosem, ale mohou být vdechovány i ústy. Nejčastěji se zneužívaná látka nalije na látku (hadr), která se vloží do igelitového sáčku a pak se vdechuje. Hlavním očekávaným efektem je okamžik euforie, změněné vnímání (barvy, zvuky) hraničící s halucinacemi. Je známo mnoho případů kdy čičač při čichání usnul i s inkriminovanou látkou na obličeji, což mělo za následek jeho smrt. Mezi uživatele těkavých látek patří převážně děti (již od osmi let), lidé z míst kde nejsou jiné drogy k dispozici a nebo osoby, které jsou ze sociálně slabších vrstev a tyto látky jsou pro ně mnohem dostupnější finančně. Hlavním příznakem užívání těchto látek je výrazný zápach, který je cítit z úst i oblečení. Užívání těkavých látek představuje velká zdravotní rizika a to převážně narušení sliznic a dýchacího aparátu, poškození mozku a srdečního svalu, dlouhodobé užívání vede především k poruše jaterní činnosti a k celkové degradaci osobnosti.

Na rozdíl od všech ostatních drog jde totiž při čichání těchto těkavých látek jen těžko odměřit přesnou dávku. Tím se markantně zvyšuje riziko nechtěného předávkování. O tomto faktu svědčí i skutečnost, že naprostá většina úmrtí prokazatelně u nás spojená s předávkování drogou, není zapříčiněna pervitinem či heroinem - ale toluenem.¹⁷⁾

V této druhé části kapitoly se již zmíním o drogách, které nejsou u nás tolerovány a zákonem jsou zakázány. Jedná se o drogy, které by jsme mohli rozdělit do čtyř skupin a to na:

- I. Konopné drogy
- II. Opiáty
- III. Stimulační drogy
- IV. Halucinogeny

¹⁷⁾ BORNÍK, M., *Drogy, co bychom o nich měli vědět*, Praha: Themis, 2001, str. 13

Ke každé z výše uvedených skupin drog řadíme řadu různých zástupců. Chtěl bych však uvést pouze ty nejtýpější a nejčastěji se vyskytující drogy v naší republice s kterými se můžou setkat rodiče u svých potomků. Tyto bych chtěl popsat v podobě, ve které jsou prodávány na ulicích, v klubech či na jiných místech distributory. Právě v této podobě se pak nalézají u jednotlivých konzumentů.

Konopné drogy : marihuana, hašiš, hašišový olej.

Marihuana - díky svému rozšíření se tato droga stala v posledních letech jistým symbolem. Pro jedny představitelem „zla“ a společenskou hrozbou - pro druhé pak „zakázaným ovocem“ a předmětem boje za legalizaci a dekriminizaci. Podle mého názoru je celá tato vyhrocená pozice nešťastná. Každá symbolika s sebou nese nezbytné zjednodušování, a to nikdy řešení problematiky nepomáhá. Marihuana je prostě droga jako každá jiná. I když spousta osob zastává názor, že marihuana a její kouření je neškodné a že se dá srovnávat s tabákovými výrobky a jsou vůči marihuaně benevolentní (tím myslím i některé rodiče, kteří ví o tom, že jejich děti marihuanu kouří a nesnaží se jim to rozmlouvat a myslí si, že se nic neděje), většina výzkumů však dnes potvrzuje, že marihuana může být návyková a má na uživatele negativní mentální, emocionální a fyzický dopad. Za poslední období oproti minulosti vzrostl počet lidí, kteří zjistili, že marihuana má velice špatný vliv na děti. Prokázalo se, že marihuana je vlastně dokonalá malá chemická továrna. Tato obsahuje více než 70 cannabinoidů, které nebyly nalezeny v jiných rostlinách. Jeden z těchto cannabinoidů je delta 9 tetrahydrokanabinol (THC). Tento způsobuje ten známý pocit intoxikace či stav podobný opilosti. Síla marihuany je dána množstvím THC. Čím je v ní více tohoto obsaženo, tím se stává silnější a škodlivější. V současné době je konopí seté pěstováno jejími uživateli jak v přírodě tak i v domácím prostředí. Není ojedinělý případ, kdy si toto pěstují ve svém pokojíku ve skříni, která je vystlána alobalem a vybavena větrákem a umělým osvětlením. Marihuana vzniká usušením tohoto konopí setého. Poté se vyskytuje ve formě sušené směsi listů, květů a stonků rostliny. Mládež tuto drogu převážně přechovává v plechových krabičkách a nebo v plastových obalech od kinofilmů. Tato se nejběžněji užívá ve formě ubalené cigarety. Kouří se však i ve fajfkách různých druhů a tvarů, které jsou běžně k dostání na různých tržnicích u stánkových prodejců. Jedná se o fajfky kovové, dřevěné, skleněné. Někdy se ale dává i do jídla, např. do některých druhů pečiva. Jsou známy případy vaření marihuany jako čaje.

Škodlivé efekty marihuany ve stavu intoxikace jsou, že marihuana mění chemii v mozku, což ovlivňuje myšlení, může vyprodukovat agresi nebo paniku a úzkost, způsobuje toxickou psychózu přičemž záleží na síle drogy a kondici uživatele a při použití ústy je velké riziko předávkování. Marihuana má však i dlouhodobé následky, které spočívají ve snižování schopnosti učit se a způsobuje krátkodobou paměť, vytváří tzv. „flash back“ (zpětný záblesk, kdy se mohou různé depresivní stavy objevit i po delší době abstinence), poškozují tkáň,

znásobuje duševní problémy a v neposlední řadě oslabuje imunitní systém. Příznaky užívání:

- nasládlý pach, podobný zapálenému provazu v pokoji, na oděvu;
- nedopalek z ručně ubalené cigarety (zvláštní zápach - jiný než u klasické cigarety), ručně ubalená cigareta, běžně se zakroucenými konci;
- balící papírky nebo malá fajfka, okouřená pinzeta nebo peján, kterými se cigareta přidrží, aby se zužitkovalo co nejvíce z ubalené cigarety;
- dojem opilosti, avšak bez zápachu alkoholu, uživatel je často hlasitý, uvolněný často s výraznou euforizací a tendencí ke smíchu, který je vyvolán velmi lehce prakticky jakýmikoli podněty;
- zažloutlé konce prstů, známé při kouření cigaret bez filtru, časté užívání různých deodorantů či ústních sprejů a používání očních kapek pro odstranění zarudlosti v očích.¹⁸⁾

Hašiš a hašišový olej - hašiš je konopná pryskyřice vznikající na květech konopí setého, po zpracování tmavě hnědé nebo černé barvy. Tento je v tuhém stavu, většinou v kostkách. Tento se kouří a to buď samostatně ve fajfce, nebo ubalený v cigaretách společně s tabákem do kterého se nadrobil. Hašišový olej se vyskytuje v malém množství jako dehtová substance a tento se kouří na tabákových nebo marihuanových cigaretách. Protože stejně jako u marihuany je aktivní látkou u obou uvedených THC, není třeba znovu opakovat to co je uvedeno u této výše.

Opiáty : Opium, heroin, morfin, kodein.

Tyto látky jsou známy především v medicíně pro svoji schopnost tišit bolest. Opiáty jsou hodně používanými drogami pro své euforické efekty a vysokou návykovost. Mnoho opiátů je užíváno orálně, nebo jsou do těla zavedeny injektivně pod lékařským dohledem. Ale opiáty jako heroin, opium, morfin a kodein jsou drogy běžně prodávané narkomanům na černém trhu.

Opium - se získává naříznutím nezralých makovic, ze kterých začne vytékat většinou žlutozelená zabarvená šťáva, která na vzduchu zasychá na hnědou, beztvarou hmotu. Následným sběrem zaschlého latexu se získává surové opium. Toto se však získává z máku opiového, který se u nás nepěstuje. Opium se kouří. U nás se pěstuje mák olejový ze kterého se pouze někdy zpracovávají vymáčené makovice ve farmaceutickém průmyslu.

Jsou známy však případy, kdy i u nás a z našeho máku se vyrábělo opium. Toto bylo vyráběno v domácím prostředí v době kdy na černém trhu nebyl heroin. Toto opium se vyrábělo, jako náhražka za heroin, ze sušených makovic jejich rozemletím a vyluhováním a dalším následujícím chemickým postupem. V tomto případě se však opium vyrábělo v tekutém stavu a aplikovalo se nitrožilně.

Při užití dochází k útlumu celého centrálního nervového systému a nejvýznamnější

¹⁸⁾ *Bulletin Národní protidrogové centrály*, Praha: NPC ÚOOZ S KP P ČR, ročník XI, 3/2005, str. 43-44

je útlum dechového centra, který může být i příčinou smrti. Uživatel zvrací, většinou bez nevolnosti. Zornice jsou staženy do velikosti špendlíkové hlavičky. V určitých oblastech mozku vyvolává euforii, která pak motivuje uživatele k dalšímu užití. Opium též ovlivňuje i tělesné funkce, tlumí aktivitu hladkého svalstva - tím vyvolává zácpy, retenci moče.

Heroin - je jednou z nejnebezpečnějších a nejvíce návykových drog, který se získává z opia. Tento se distribuuje v práškové formě a to buď v bílé (podobající se mouce) nebo tmavě hnědé barvě. Distribuuje se v tzv. psaníčkách, což je složený čtvereček papíru do tvaru dopisní obálky. Heroin se většinou aplikuje nitrožilně, ale může se i čichat nebo kouřit. Účinek po podání injekční formou je téměř okamžitý a závislost může vzniknout i po aplikaci jediné dávky. Lidé, kteří jsou závislí na heroinu, jsou nuceni stále zvyšovat denní dávky, aby se zachoval efekt účinku drogy. U zneužívatelů heroinu je možno objevit pomůcky na aplikaci tohoto, které tvoří injekční stříkačka s jehlou (v současné době jsou to tzv. inzulinčky, které se již přímo prodávají v lékárnách a nebo tyto zdarma distribuují různé organizace, v Brně je to nadace Podané ruce), nějaký druh škrtdla, lžice, která bývá ze spodní části opálená, zapalovač, kyselina citronová v tekutém stavu. Při užívání heroinu inhalací je k tomuto zapotřebí zapalovač, svíčka alobal na kterém se heroin zahřívá a vzniklé výpary se vdechují.¹⁹⁾

Příznaky užívání :

- zúžené oční panenky
- padající (pokleslá) víčka
- celkový útlum, deprese, apatie
- zhoršený úsudek a paměť
- snížená fyzická aktivita

Frekventované užívání se může projevat ospalostí a opakovaným osaháváním, škrabáním obličeje a nosu. Velké dávky heroinu mohou vyvolávat spánek, zvracení, oslabený dech, bledou kůži, koma nebo smrt. Při nedostatku drogy se projevují abstinenční příznaky jako bolesti svalů a kloubů, průjem, svalové křeče, pocení, zimnice, neklid.

Morfín a kodein - v současné době není jejich zneužívání známo. Tyto látky byly zneužívány v minulosti a to morfín převážně u profesionálních zdravotníků a kodein při dosažení účinnějšího derivátu zvaný BRAUN.

Stimulační drogy : Kokain, pervitin, extáze (MDMA)

Kokain - je silně návyková droga, která je pro uživatele velmi škodlivá a pro okolí nebezpečná. Vyskytuje se jako bílý prášek. Nejčastější způsob aplikace kokainu je jeho inhalace (šňupání), někdy se ale užívá injekčně v roztocích nebo se vtírá do sliznic (především pohlavních orgánů). Kokain se vyskytuje převážně u osob tzv. „vyšších vrstev“ jelikož je poměrně drahý. Uživatel kokainu mívá u sebe pomůcky k jeho aplikaci a to většinou nějakou dutou trubičku

¹⁹⁾ www.odrogach.cz

z jakéhokoliv materiálu, přes kterou se kokain inhaluje, kapesní zrcátko, které bývá většinou znečištěno bílou látkou (kokainem) a jakákoliv karta např. platební se kterou se kokain připravuje k inhalaci.

Kokain způsobuje poškození plic a dýchací problémy, převrácené myšlení, nevléčitelné poškození mozku a pokud jej užívají ženy v době těhotenství, defekty na plodu. S užíváním kokainu jsou spojeny především psychologické problémy jako halucinace, extrémní paranoia, agresivita, závislý uživatel nemůže přestat drogu užívat a po zmizení euforie cítí uživatel nepříjemnou depresi a motivace jeho jednání je nesmyslná. Jeho pravidelné užívání může vést ke zvýšení nehodovosti, depresím, sebevraždám a smrti. Příznaky užívání:

- bolesti hlavy, problémy se spaním, snížená chuť k jídlu;
- nosní citlivost (časté popotahování a utírání nosu při užívání šňupáním), chronický výtok z nosu;
- problémy ve škole, práci, u přátel, finanční problémy;
- depresivita, podrážděnost, nenadálý agresivní útok, změny v chování;
- rozšířené panenky, poškrábaná kůže od tzv. „kokainových brouků“ (halucinace);
- upovídanost, zvýšená teplota a aktivita.

Pervitin - je jednou z našich nejznámějších a nejužívanějších domácích drog. Jde o prášek jehož barva závisí na způsobu výroby. Je buď bílý v případě, že byl vyroben z čistého efedrinu, nebo může být zbarven dohněda, byl-li vyprodukován z efedrinu získaného z léků obsahující efedrin (Modafen, Paralen Plus, Nurofen), může být však i zbarven do růžova až červena podle toho kolik je v tomto dáno fosforu. Začínajícími uživateli je aplikován inhalací kdy k jeho užití je zapotřebí pomůcek jako u kokainu. Převážně se však aplikuje nitrožilně (pomůcky jako u heroinu, kromě kyseliny citronové, jelikož pervitin se rozpouští před aplikací ve vodě). Mezi uživateli pervitinu je znám názor, že kdo jednou pervitin užije injekčně a to i přesto, že například tento užívá již rok-dva inhalací, již nikdy nechce jinak a už si vždy bude jen pervitin aplikovat nitrožilně. Pervitin představuje nebezpečí hlavně proto, že je v naší populaci velice rozšířen a je prodáván prakticky na všech místech kde se schází mládež. Veliký problém je i to, že kupující nemá jistotu pokud jde o kvalitu nakupovaného zboží. Pervitin se dá vyrobit na jakémkoliv místě např. v bytě, na chatě, v lese a věci sloužící k výrobě tohoto se vejdou do malého batůžku. Výrobci pervitinu jsou proto velice mobilní.

Stejně jako při užití kokainu se projevují fyzické efekty jako je nadměrná vnímavost, euforie, ztráta chuti, rozšířené oční panenky, zrychlený puls a dýchání a zvýšená tělesná teplota. Dlouhodobé užívání této drogy může vést k mlhavému vidění, nevolnosti, kolapsu, ztrátě koordinace (osoby nemají pojem o čase o dnech apod.) a k zásadním proměnám psychiky, kdy toxikomané tento stav dobře znají a ve slangu má svůj výraz -“stíha“. Jedná se o to, že každého podezírá, je neustále sledován, v různých předmětech jsou ukryty věci k jeho

sledování apod. Předávkování může mít za následek vysoký krevní tlak, horečku, mrtvici nebo srdeční selhání. Příznaky užívání :

- ztráta chuti;
- zrychlené tělesné pohyby;
- velká mluvnost;
- třesoucí se ruce;
- zvětšené oční panenky;
- nespavost (jeden z důvodů proč je užíván mládeží např. před zkouškami aby se dalo dlouho učit, před maturitou apod.).

Extáze - její rozšíření mezi mládeží je doslova na postupu. Tato má název „taneční droga“, jelikož se užívá především na diskotékách a různých technoparty. Po užití této pak vydrží mladí tančit celý večer, aniž by cítili únavu. Podle posledních údajů jsou účinky této drogy dost nevyzpytatelné, což by se dalo přičíst měnícímu se složení chemikálií pro výrobu této drogy. Extáze se vyskytuje v tabletách, které jsou různých barev s různými vyraženými symboly (např. holubice, hvězda, znak firmy Nike nebo Mitsubishi apod.) užívá se výlučně ústy. Při užití nastupují pocity empatie, lásky, zvyšuje se komunikativnost a potřeba dotýkat se druhého. Často po odeznění účinku drogy pociťuje uživatel únavu nebo depresi. Zároveň se po nějakém čase může dostavit stav toxické psychózy, přičemž může dojít k nepředvídaným událostem, včetně ohrožení sebe či okolí.

Tato droga připravila o život již mnoho lidí. Právě ona aktivovaná energie (výdrž při tanci), pro kterou ji někteří uživatelé berou, je jedním z velkých nebezpečí. Mladí často tančí a nebo provádějí jiné aktivity, při kterých dochází k velké ztrátě tekutin pocením atd. přičemž tyto nejsou doplňovány, což může mít za následek akutní dehydrataci neboli ztrátu tělesných tekutin, a právě to se může stát osudným. Jsou známy i případy kdy po užití extáze došlo u osob k halucinacím např. že nemají nohy od kolen dolů, že jim je někdo uřízl a nemůžou chodit. Příznaky užívání jsou obdobné jako u pervitinu.²⁰⁾

Halucinogeny : LSD, Lysohlávka česká, durman

LSD - se v současnosti užívá výhradně formou „tripů“, což jsou malé papírky, různobarevné a s různými motivy, o rozměru zhruba 5x5 milimetrů napuštěné jeho roztokem. LSD je velmi silná droga, dávka pro jedno užití je neuvěřitelně malá. Užití je ústy. Při delším užívání dochází ke stavům hlubokého narušení normální psychiky, k výrazným poruchám především vnímání, ale i emotivity a myšlení. Prožitky mohou být různé kvality. Mění se vnímání prostoru, času, barev a zvuků. Zvyšuje se fantazie a předměty se mění ve zvířata či osoby. Prožitek se však může změnit i ve strašlivou noční můru plnou přízraků a vedoucí k návalům masivní úzkosti. Při nich může dojít k sebepoškození či úmrtí nebo k agresivnímu jednání vůči okolí. Člověk,

²⁰⁾ BORNÍK, M., *Drogy, co bychom o nich měli vědět*, Praha: Themis, 2001, str. 10-12

který je pod účinkem LSD, by měl být dobře hlídán, aby neublížil sobě nebo ostatním. Příznaky užívání :

- rozšířené panenky;
- zvýšená tělesná teplota, vysoký krevní tlak;
- halucinace;
- dezorientace ve směru, vzdálenosti a čase;
- tzv. „flash back“ (zpětný záblesk, čili stav kdy po déletrvajícím abstinenci náhle dochází k subjektivnímu prožitku další intoxikace bez toho, že by se droga opět vzala).

Může dojít i k dalším následným příznakům užití a to:

- panika, ztráta ovládnutí;
- silná paranoia;
- zmatenost či zběsilost.

Co se týče oblíbenosti tripů tak toto v poslední době klesá - bohužel na úkor braní stimulačních drog (především pervitinu).

Lysohlávka česká - účinným halucinogenem v této houbě je psilocybin. Její užívání se u nás rozšířilo za posledních dvacet let. Najít pravou lysohlávku u nás není jednoduché, protože existují i druhy podobné sice tvarem, ale psilocybin neobsahující. Tyto houby, její hlavičky, se užívají perorálně, jedí se přímo čerstvé, sušené a nebo se nakládají a pak se konzumují různými způsoby. Při jejich užití je zde nebezpečí předávkování, jelikož obsah psilocybinu se liší podle lokalit nálezů. Menší počet hlaviček způsobuje stav výrazné euforie, smíchu, pohody a hovornosti. Vyšší dávky vedou ke zrakovým iluzím, deformacím předmětů a zvuků. Mohou se však dostavit stavy úzkosti, panického strachu a deprese. V některých případech se objevilo dokonce i sebeпоškozující a sebevražedné jednání. I zmíněná euforie přináší riziko - a to získání pocitu, že jedinec umí létat. Vysoké dávky lysohlávek mohou způsobit vážná a nevratná poškození jater nebo ledvin. Uživatelé si tyto skladují převážně v plechových krabičkách a nebo v zavařovacích sklenicích.

Durman - je rostlina, kterou v ČR můžeme najít ve volné přírodě. Semínka durmanu jsou černá a o něco menší než špendlíková hlavička. Hlavice, ve které jsou semena uložena, je tvarem podobná makovici s ostny na povrchu. V době zralosti hlavice puká na svém horním hrotu. Durman je velice nebezpečný vzhledem k možnosti předávkování. Aplikuje se orálně a je s ním často experimentováno. Jsou známé i případy, kdy „žertující“ kamarádi dají někomu např. do jídla semínka této rostliny, což může být při požití většího množství velmi nebezpečné. Durman stejně jako ostatní halucinogeny, ovlivňuje mysl.²¹⁾

Závěrem bych chtěl uvést, že na jednotlivé uživatele působí každá droga individuálně a to vzhledem k jejich psychickým a fyzickým dispozicím, zkušenostem s užíváním té které drogy a dalšími faktory.

²¹⁾ ILLES, T., *Děti a drogy*, Praha: ISV, 2002, str. 37-38

3.2 Jak rozpoznat braní drog

Toto není snadné - zvláště, když dítě zkouší drogy poprvé nebo je bere pouze příležitostně. Jedna věc vyplývá z běžné zkušenosti zcela jednoznačně - i přes množství informací, které jsou k dispozici, i přes tendenci mnoha rodičů k přehnaným obavám nebo podezřívání - většina rodičů naopak odmítá uvěřit tomu, že by jejich dítě mohlo brát drogy. Někdy to vypadá až tak zvláště, že právě ve chvíli, kdy některé varovné známky začnou pronikat do života rodiny a chování dítěte, vzniká u rodičů určitý druh slepoty, díky které mnozí z nich nezaznamenají přibývajících známky směřování jejich dítěte k užívání drog. A už vůbec je nehodnotí tak, že by na jejich základě začali vymýšlet a provádět jakékoliv změny.

V následujícím seznamu uvedu varovné signály, které samy o sobě však nemusí být důkazem. Období dospívání představuje čas, kdy děti vykazují mnoho rysů a změn, které by u dospělého naznačovaly problémy. Pokud se ale u dítěte objeví větší počet těchto signálů, stojí za to se mu více věnovat nebo případně navštívit odborníka. Rozeznávání jednotlivých účinků nealkoholových drog se rozeznává špatně.

- Reakce lze do jisté míry pozorovat na koordinaci pohybů - při větší intoxikaci marihuany je například narušená, u pervitinu se reakce zrychlují, opiáty mají tendenci rychlost spíše snížit a změkčit.
- Mnozí odborníci získávají časem určitou zkušenost s hodnocením zorniček toxikomanů - zvláště heroin může vyvolat změněnou reakci oka na světlo, která se projeví ve velikosti zorniček (zúžení).
- Zvýšená agresivita může zase svědčit o užití stimulancií (povzbuzujících látek), o podrážděnosti spojené s apatií z marihuany nebo o abstinenčních příznacích u opiátové závislosti.
- Výraznější známky užívání jsou samozřejmě u rozpouštědel - tam je markantní zápach vycházející z dechu, oblečení nebo některých věcí.

Vždy však je třeba mít na mysli to, že pokud dítě bude chtít skrýt užívání drog (a to obvykle chce) a je schopno v tomto ohledu racionální kontroly, může dosáhnout velkého mistrovství a rodiče při běžném pohledu na dítě nic nepoznají. Jedno je však natolik závažné, že vyžaduje vždy rychlé a zásadní opatření a důsledné výchovné postupy : pokud u svého dítěte rodiče najdou drogy nebo pomůcky k jejich užívání. Dítě se obvykle hájí tím, že to patří kamarádovi nebo že to už nebere, případně tvrdí, že o tom nic neví. Který rodič by nebyl rád ukolébán takovým vysvětlením? Ale i kdyby to byla pravda: fakt, že dítě pomáhá přechovávat kamarádovi drogy nebo náčiní k jejich užívání, je varovný a navíc může mít zákonné důsledky.

Nejasné případy se vždy proto rodičům vyplatí konzultovat s odborníkem a většinou se podezření a obavy z užívání drog dítětem rodičům potvrdí.²²⁾

Existuje celá řada varovných znamení a příznaků, které mohou napomoci rodičům k tomu, aby rozpoznaly že jejich dítě bere drogy.

Náhle změna nálad, netypické reakce na určité situace

Některé dítě se začne stranit ostatních, jiné se stane hvězdou společnosti. Některé se začne hádat, jiné začne být hodné. Jak zvýšená podrážděnost, tak i nápadný klid, pasivita stavy skleslosti, únavy a opakující se depresivní rozklady patří k typickým projevům užívání drog. Nápadné by měly být ničím neodůvodněné stavy neobvyklé veselosti či aktivity. Na pováženou je náhle vzniklá noční nespavost spojená s různým, často dosti nesmyslným kutěním a podobným konáním. Nelze však vyloučit, že podobné chování může prostě být jen projevem onemocnění.

Zhoršování ve škole

Nemusí se projevit hned v počátku, dá se ale říci, že brání drog k potížím ve škole dříve nebo později nutně vede. Objevují se absence, zhoršuje se prospěch, zanedbávají se úkoly. V této fázi to ještě často nevypadá, že by v pozadí potíží byly drogy. Je nutno sledovat i další příznaky a celý obraz dávat trpělivě dohromady. Stejně tak může dojít k tomu, že dítě přestane chodit do kroužků či sportovních oddílů. Snadno se vzdává při sebemenších překážkách. Paradoxně právě snaha o udržení dobrého prospěchu či o složení náročných zkoušek bývá důvodem k prvnímu drogovému experimentu.

Změna přátel a známých

Nejde ani tak o vzhled a způsob vyjadřování jako spíše o způsob trávení volného času. Výrazná změna blízkých lidí kolem dítěte vždy naznačuje nějakou změnu. Pokud se jedná o starší děti, o lidi, které vám nechce dítě představit, je vždy dobré zvýšit svou pozornost a péči. Pravidelné a velmi časté navštěvování diskoték a hudebních klubů, které se stává vlastně jedinou zábavou, výrazně zvyšuje riziko drogových experimentů. Organizované skupiny či skupiny mládeže svázané silnou vnitřní ideologií riziko drogových problémů snižují.

Výrazná změna v oblékání a stylu hudby

Není jednoduché se orientovat v tom, se kterým stylem je více spojeno užívání drog. Rodičům mohou poradit známí, jiní mladí a někdy i dítě samo. Prudké změny sice k dospívání patří, ale vždy stojí za to si v takové době dítěte víc všimnout a komunikovat s ním. To však není možné, pokud zůstaneme jen u kritického tónu.

Skrývání a zakrývání

Tmavé brýle mohou zakrývat červené oči po kouření marihuany nebo zúžené zornice po heroinu. Dlouhé rukávy nošené i za teplého počasí dobře skryjí vpichy. Volné a plandavé

²²⁾ HAJNÝ, M., *O rodičích dětech a drogách*, Praha: Grada Publishing, 2001, str.22-23

oblečení zakryje ztrátu váhy. Dospívající vyžaduje obvykle zaručené soukromí pro své osobní věci. Nadměrné skrývání, zamykání a podrážděnost při vstupu do pokoje mohou naznačovat více než jen běžnou potřebu soukromí.

Častá vyčerpanost, únava a spavost

Spíše než o skutečné vyčerpání organismu jde o souhrn dílčích příznaků spojených s užíváním. Celkově klesající výkonnost, zhoršená koncentrace a hlavně náhle vzniklé spaní přes den jsou možnými příznaky braní drog. Spavost je také původním znakem užívání - zvláště v době nejsilnějších účinků užívateli padají víčka a vypadá, že každou chvíli usne. Nápadné jsou příznaky zejména v kombinaci s celkovou změnou životního stylu, která nastala v poslední době.

Lži a předstírání

Velký výskyt lhaní nebo lži dětí, které dříve nelhaly, mohou svědčit o tom, že potřebují svůj životní styl, pohyb přes den, známé či důvod utrácení peněz skrýt. Záleží samozřejmě na dosavadním vývoji dítěte v této oblasti a celkovém prostředí rodiny. Nicméně lhaní a předstírání je jedním z typických příznaků narušení osobnosti závislého. Důvody jsou prosté: zajistit si možnost pokračovat v užívání drog nebo pití a předpokladem pro to je zpochybnění některých normálních hodnot.²³⁾

Izolace od rodiny

Dospívající se učí být sám a potřebuje si vytvořit hranici mezi sebou a zbytkem rodiny. Když tato samota dlouhodobě přetrvává a blokuje přirozenou komunikaci s ostatními, může jít o výsledek nadměrného zapojení dítěte do jiného světa - tudíž i světa drog. Taková izolace se překonává jen pomalu a vyžaduje ze strany rodičů citlivost a značnou vynalézavost.

Chybějící léky či alkohol v domácnosti

Když se začnou ztrácet prášky proti bolesti nebo léky na spaní, nebývá to obvykle dílo skřítky, ale signál, že dospívající nebo jeho kamarádi zkouší drogu, která je dostupnější. To platí i o alkoholu. Bezplatný zdroj alkoholu je lákadlo i pro mnoho dospělých. Většina heroinistů navíc uvádí, že před heroinem pili větší množství alkoholu.

Ztrácejí se věci a peníze

Zpočátku přehlížené mizení malých finančních částek, rodinné finanční „podvůdky“ se postupně mění ve stále zoufalejší snahu dítěte sehnat dostatek peněz na drogy a následují již odhalené krádeže peněz. Často se stává, že se ztrácejí i cennější věci z domácnosti. Napřed to jsou věci, které jsou majetkem uživatele a později i věci sourozenců a rodičů. Jedná se o CD přehrávače, fotoaparáty, mobilní telefony. Nezřídka se i stává, že než se rodiče vrátí ze zaměstnání tak je odnesena i televize apod. Tyto věci většinou končí v zastavárnách a za peníze si děti kupují drogu. Nemusí jít o tento problém, ale může samozřejmě jít o potřebu

²³⁾ *Drogy poznej svého nepřítele*, Praha: Medea kultur, 2003, str. 8-10

kupovat si nové CD. Když přitom děti porušují běžné normy, bere si věci bez dohody, zamlčuje a nedokáže doložit útraty, je dobré zvýšit pozornost.

Ztráta chuti k jídlu, hubnutí

Jeden z velmi nápadných příznaků brání tzv. stimulačních drog (u nás hlavně pervitin). Tyto látky mají jako jeden z vedlejších účinků právě potlačení chuti k jídlu - hubnutí je zde přirozeným důsledkem. Zde si však musíme dávat pozor, když nejsou tyto příznaky přítomny, nemusí ještě znamenat, že o drogy nejde. Hubnutí je totiž charakteristické, alespoň z počátku, pouze pro pervitin. Opiáty a halucinogenní drogy se takto projevovaly nemusí.

Kožní defekty

Další z mozaiky příznaků, které mohou složit dohromady obraz brání pervitinu, resp. již vznikající drogové závislosti. Jedná se o stopy po škrábnutích a jiných sebepoškozeních, zejména na obličejí a hřbetu rukou.

Ještě jednou zdůrazňuji, že nic z tohoto nemusí dokazovat užívání drog u dětí. Pokud se však takové známky vyskytují společně nebo opakovaně, vždy se na toto vyplatí reagovat.²⁴⁾

3.3 Chování rodičů při zjištění že dítě bere drogy

Všichni rodiče by si měly uvědomit, že se to může stát v každé rodině, kdy naše dítě začne užívat nějaké drogy. Podle posledních statistik má s drogami (byť převážně s tzv. lehkými) nějakou zkušenost každý třetí člověk ve věku 16 - 18 let. Drogová zkušenost je závažný fakt, ale nemusí ještě nutně znamenat víc než další, tentokrát vysoce rizikový životní experiment. Pokud celá věc experimentem neskončí, vzniká drogový problém. Ať tak, nebo tak, zásah je vždy na místě. Cílem by ale mělo být vylepšení daného stavu, ne zhoršení již tak nastalé situace. Právě zde se velmi často rozcházejí přání rodičů s reálnými možnostmi. Zde bych chtěl uvést, jak by se měli rodiče zachovat při zjištění, že dítě si vzalo nebo již déle bere nějakou drogu.

Nepanikařit - jasná rozumová úvaha je prvním krokem k nalezení pozitivního východiska. Je nutné pojmenovat všechny možné příčiny proč dítě sáhlo po drogách, jaký problém jimi řeší a vyloučit ty, které lze vyloučit ihned. Snažit se pochopit tyto motivace, a hlavně přistupovat k takovému dítěti citlivě, ne jako k vyvrhelovi společnosti. Je nutné si uvědomit, že situaci nelze vyřešit za den, za týden, ale vysoce pravděpodobně ani za měsíc. Nevyplácí se okamžitě dítěti vyčítat a argumentovat tím jak to rodiče zasáhlo, jak z toho bude mít táta infarkt, babička bude plakat apod. Stanovit okamžitě tresty, sankce a definitivní změny uspořádání rodinných zvyklostí.

²⁴⁾ NEŠPOR, K., CSÉMY, L., *Alkohol, drogy a vaše děti*, Praha: Sdružení FIT In, 2003, str. 29

Nejlepší je promluvit si s člověkem, o kterém víme, že nám obvykle pomůže najít naše řešení. Promluvit si o situaci s dítětem a krom otázek mu sdělit i vlastní postoj k věci nebo rozhodnutí - ale takové, za kterým si budeme stát a je realistické.

Sehnat si všechny dostupné informace - tímto mám na mysli odbornou literaturu, zkušenosti okolí - ale hlavně kontaktovat zařízení, které s drogovým problémem profesionálně pracuje. Konzultace je většinou možná i telefonicky a anonymně. Nelze čekat jasnozřivost či jednoduchá řešení, lze ale očekávat praktickou zkušenost. Ta je pak u skutečně profesionální instituce zdrojem návrhů možných postupů.

Být důsledný - pokud se rodiče rozhodnou již k nějakému postupu, ať již na základě vlastního rozhodnutí, či na základě konzultace, musejí být důslední. Rodiče si musí rozmyslet předem, budou-li schopni navrhované postupy dodržet. Nemá smysl si zde nic nalhávat.²⁵⁾

Pokud dítě užívá drogy dlouhodobě, bude pro každého rodiče nejrozumnějším řešením spojit se s odborníkem, který má zkušenosti s léčením dlouhodobě závislých. Pokud by rodiče nevěděli přesně na koho se v tomto případě obrátit, je dobré kontaktovat místního drogového koordinátora, který je v každém okrese (okresní úřad), nebo větším městě (magistrát). Tito protidrogoví koordinátoři by měli mít perfektní přehled o všech protidrogových aktivitách, organizacích zabývajících se jak léčbou drogové závislosti, tak i primární a sekundární prevencí v rámci jejich regionu. Zároveň jsou schopni situaci zvážit a dle potřeby doporučit nejvhodnějšího specialistu vzhledem k danému problému. Situaci u dlouhodobého užívání drog dítětem nelze podceňovat, protože, zvláště velmi mladý člověk, který je již na drogách závislý, téměř nikdy nedokáže přestat sám bez odborné pomoci, i když si to myslí.

²⁵⁾ *Drogy a děti*, Brno: Kontaktní poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti, 2000, str. 6-8

4. Drogy a zákon

V této části bych se chtěl nejprve zaměřit na historii a současnost domácí legislativy týkající se drogové problematiky a právní kvalifikaci drogových deliktů a jejich pachatele. Tyto základní znalosti by podle mého názoru měli znát rodiče, aby se svými dětmi mohli otevřeně o drogách mluvit. Taktéž by měli být informováni o základních právních normách, které (ať chceme nebo nechceme) užívání drog u nás upravují. Většina rodičů i dospívajících má o zákonech spíše „povědomí“ než „vědomí“. Tato neznalost nebo špatné vyložení si různých zákonů nebo právních předpisů může mít i přímý vztah k problémům, které si mladý uživatel drogy a případně i jeho rodiče mohou způsobit.

O tom, zda je dobré nebo špatné postihovat užívání nealkoholových drog, lze vést dlouhé spory. Pro rodiče jejichž děti však s drogami experimentují, přestávají být tyto otázky čistě politickým nebo etickým dilematem. Stávají se předmětem mezigeneračních konfliktů a bojů. Mladí bývají na tyto hádky často připraveni lépe než rodiče. Ti pak v důsledku nedostatku argumentů podobné debaty končí často tím, že vše zahrají do autu nebo rozhodnou z pozice autority, že je to „tak a tak“ a „o tom s tebou nebudeme diskutovat“.

Lze jen doporučit dodržování zákonů - a to nejen proto, že nejsou jen k tomu „aby se porušovaly“. I psychologicky bude výhodnější stát pevně za tím, že jako rodiče nechceme mít ve svém bytě drogy - ať už jde o deset psaníček heroinu nebo cigaretu marihuany. Benevolentní přístup rodičů a postoj „raději to nevím“, nebo extrémně liberální přístup rodičů, kteří přijímají užívání alkoholových a nealkoholových drog u dětí kolem patnáctého roku jako nezbytný a tolerovatelný projev moderní populace - to vše může komplikovat psychologický vývoj dospívajících.

Nepříznivé trendy drogové kriminality nacházejí svůj výraz hlavně v trestné činnosti související bezprostředně s nedovolenou výrobou a distribucí s drogami. Narůstá rapidně nejen počet trestných činů, ale i počet pachatelů u kterých klesá jejich věk. Vzrůstá těž zapojení ženského pohlaví do této trestné činnosti. Tento nepříznivý vývoj souvisí jednak s dynamikou vytváření nabídky drog, jednak s rostoucí poptávkou po širokém sortimentu drog na níž se podílí, a ne malou měrou, několikaletý tolerantní postoj řady subjektů i představitelů sociální kontroly, který pak nachází výraz i v všeobecně tolerantnímu postoji společnosti k užívání drog. Dochází tak k podceňování nebezpečí drog ve veřejném mínění a v dlouhodobém výhledu si občané ani neuvědomují rizika spojená se snížením konkurenceschopnosti ekonomiky v důsledku šíření tohoto sociálně negativního jevu.

I když v porovnání s celkovou kriminalitou, problematika drogové kriminality představuje malou část, představuje mimořádné nebezpečí pro společnost. Vytváření drogového

²⁶⁾ *Bulletin Národní protidrogové centrály*, Praha: NPC ÚOOZ S KP P ČR, ročník IV, 4/1997 str. 36-37

trhu směřuje do široké veřejnosti a zejména pak ohrožuje mladou generaci.²⁶⁾

4.1 Historie a současnost domácí legislativy

Náš stát se stal signatářem všech hlavních protidrogových úmluv OSN z roku 1961, 1971, 1988 a Protokolu 1972, ačkoliv vývoj drogové politiky je značně specifický. Převažovalo a dosud převažuje zneužívání alkoholu jako nejpřístupnější drogy s tolerantním postojem společnosti.

Do konce 80. let bylo území ČR pro svou polohu používáno převážně k tranzitu drog, směřujících do Západní Evropy. Domácí drogový trh byl zásobován vlastní produkcí (pervitin, braun). Právní úprava drogové problematiky hrála v Československu pouze pomocnou úlohu. Socialistický stát ze svého politického a ideologického hlediska existenci drog popíral.

Po změnách v roce 1989 a dramaticky se měnící a zhoršující situaci na domácí drogové scéně se ukázalo, že stávající legislativa v řadě ustanovení právních předpisů neodpovídá mezinárodním standardům, k nimž se hlásí, a ani reálné situaci v zemi. Došlo proto k několika dílčím legislativním změnám, v jejichž rámci byl několikrát novelizován trestní zákon. V trestním zákonu se tak objevila řada změněných i zcela nových ustanovení, jež měla za cíl zefektivnit boj s drogami, ale i přístup k osobám, které drogy užívají nebo jsou na nich závislé, např. v novelizovaném zákoně z roku 1990 se užívá v § 89 nově pojem návyková látka. Rozumí se jí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky, způsobitelné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo její ovládací nebo rozpoznávací schopnost nebo sociální chování. Pod jedním pojmem se ocitla celá škála látek od klasických drog přes léky až k látkám, určených k technickému použití.

Užívání drog samo o sobě není v ČR trestné a nebylo trestné ani držení drog pro vlastní potřebu. Avšak prvním dnem roku 1999 se situace upravující trestně právní podmínky pro kohokoliv, kdo přichází do styku s drogou, zásadním způsobem změnila. Novela trestního i přestupkového zákona zejména přinesla nově zakotvenou trestnost držení drog i pro vlastní potřebu v podobě nově vloženého § 187a trestního zákona. Tato úprava zavedla novou skutkovou podstavu, spočívající v nedovoleném přechovávání drogy bez ohledu na to, zda je tato droga určena pro jiného, nebo pro vlastní potřebu uživatele. Množství určující kvalifikaci a tedy hranici mezi trestným činem a přestupkem je pak definováno jako „větší než malé“ a není však zákonem dále upraveno. Zákon rozšířil trestnost na nabízení, zprostředkování a prodej drog.

V případě „malého množství“, se tedy jedná o přestupek podle zákona č. 200/1990 Sb. § 30, tj. administrativní delikt, o němž nerozhoduje soud ale správní orgán, který za něj může

uložit pokutu bez možnosti odnětí svobody. Toto „malé“ množství je pro jednotlivé drogy stanoveno v tabulkách, které jsou závazné pro státní zastupitelství a řídí se jimi policie. Tyto tabulky však nejsou závazné pro soudy, protože nejde o právní dokument, ale pouze o interní předpis policie a státního zastupitelství. V případě trestného činu může být pachatel potrestán odnětím svobody, peněžitým trestem.

V současné době jsou otázky drogové problematiky v našem státě řešeny z hlediska legislativy na dvou rovinách. První z nich je na rovině mezinárodní, představovaná mezinárodními smlouvami, jimiž je náš stát vázán poté, co je ratifikuje (s výhradami nebo bez nich) a stanou se součástí našeho právního řádu a druhá v rovině vnitrostátní, představovaná naší legislativou. Vnitrostátní úroveň je u nás představována v současné době několika úpravami např.:

- Zákon o péči o zdraví lidu, z.č. 20/1966 Sb., ve znění pozdějších změn a doplňků
- Vyhláška ministerstva spravedlnosti ČSSR č. 244/1988 Sb., kterou se určuje, co se považuje za omamné prostředky a jedy ve smyslu §§ 187, 188 tr. zákona
- zák. č. 167/1998 Sb. o návykových látkách, ve znění pozdějších změn a doplňků
- zák. č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

Další úprava je obsažena v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů a to ve smyslu páčání trestné činnosti, kdy v obecné části je stanoveno, že trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tr. zákoně. Pokud se nejedná o tr. čin podle tr. zákona, může se jednat o přestupek či jiný správní delikt.²⁷⁾

V praxi je jeho provádění uskutečňováno tak, že trestná činnost spojená s omamnými a psychotropními látkami je postihována podle speciálních skutkových podstat trestných činů, části druhé trestního zákona, které jsou uvedeny ve IV. Hlavě – Obecně nebezpečné trestné činy, zvláštní části trestního zákona. Jedná se o takové činy, s nimiž je nebo bývá spojeno nebezpečí ohrožující život a zdraví více lidí nebo cizí majetek ve velkém rozsahu. Jedná se o tyto skutkové podstaty :

- Nedovolené nakládání a přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy pro jiného ust. § 187 tr. zákona kdy se trestného činu nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů dopustí ten kdo :
- 1) neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabízí, zprostředkuje, prodá nebo jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed,

²⁷⁾ *Prevence sociálně patologických jevů*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, ročník I, 1/2002, str.20

- 2) a) spáchá-li čin uvedený v odst. 1 jako člen organizované skupiny, nebo ve větším rozsahu, nebo
 - b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let
- 3) a) získá-li činem uvedeným v odst. 1 značný prospěch,
 - b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší patnácti let, nebo
 - c) způsobil-li takovým činem těžkou újmu na zdraví
- 4) a) způsobil-li činem uvedeným v odst. 1 těžkou újmu na zdraví více osob nebo smrt
 - b) získá-li takovým činem prospěch velkého rozsahu, nebo
 - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech

Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně společnosti a lidí před ohrožením a následky z nekontrolovatelné distribuce a nakládání s omamnými a psychotropními látkami, jedy, přípravky obsahujícími OPL a prekursorů.

- Držení omamné a psychotropní látky a jedu pro sebe ust. § 187a tr. zákona kdy se trestného činu nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek dopustí ten kdo:

- 1) bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém,
- 2) spáchá-li čin uvedený v odst. 1 ve větším rozsahu.

Tento § postihuje držení drog pro vlastní potřebu, i když znak „ pro vlastní potřebu“ není ve skutkové podstatě výslovně uveden. K vytvoření tohoto § byla Česká republika, mimo jiné, přinucena i prudkým nárůstem zneužívání drog v ČR, ke kterému došlo po roce 1990. Vytvořením tohoto paragrafu se nově zavedla trestnost držení drog pro vlastní potřebu a to v novele zákona č. 112/1998 Sb.

- Opatřování předmětu k nedovolené výrobě ust. § 188 tr. zákona kdy se trestného činu nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů dopustí ten kdo:

- 1) vyrobí, sobě nebo jinému opatří nebo přechovává předmět určený k nedovolené výrobě omamné nebo psychotropní látky, přípravku obsahujícího omamnou nebo psychotropní látku nebo jedu,
- 2) a) spáchá-li čin uvedený v odst. 1 ve větším rozsahu, nebo
 - b) spáchá-li takový čin vůči osobě mladší než osmnáct let, nebo
 - c) získá-li takovým činem značný prospěch

Ustanovení tohoto § postihuje jakékoliv opatřování a přechovávání předmětů určených k výrobě omamných a psychotropních látek (dále jen OPL), přípravku obsahujícímu OPL nebo jedu. Musí jít tedy o takový předmět, který je způsobilý k výrobě, je funkční a je rozhodujícím komponentem zařízení určeného k takové výrobě.

- Šíření toxikománie ust. § 188a tr. zákona kdy se trestného činu nedovolená výroba

a držení omamných a psychotropních látek a jedů dopustí ten kdo:

- 1) Svádí jiného ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tomto podporuje anebo kdo zneužívání takové látky jinak podněcuje nebo šíří.
- 2) Spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 vůči osobě mladší než osmnáct let.

Ve své podstatě je tento trestný čin formou účastenství k tr. činu podle § 187 tr. zákona. Vzhledem k tomu, že samotné užívání návykových látek je u nás beztrestné, není možné účastenství podle § 10 tr. zákona (organizátorství, návod, pomoc) stíhat. Proto řešení této situace přineslo zavedení skutková podstaty výše uvedeného § šíření toxikománie.²⁸⁾

Svým způsobem specifickou povahu pak má trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 trestního zákona, jehož se dopustí ten, kdo ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku (klasickým příkladem takového jednání je řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu, omamné nebo psychotropní látky).

Vedle těchto specifických trestných činů (drogová kriminalita v užším smyslu) se s užíváním drog pojí řada dalších trestných činů (tzv. sekundární nebo přidružená drogová kriminalita), jejichž pachatelé si majetkovou trestnou činností, zejména krádežemi, opatřují prostředky k získání drogy.

Zvýšená ochrana mládeže se promítá i do samostatných zásad a postupů trestního řízení, které v případech mladistvých mají speciální úpravu. Podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, řeší zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Podle tohoto zákona se mládež, kterou se rozumí děti mladší patnácti let a mladiství, dopouští trestného činu, který se nazývá provinění. Zákon dále dělí osoby na zletilé, mladistvé a nezletilé.

Zletilý, zletilost – je základním pojmem jak z hlediska občanskoprávního, tak z hlediska trestněprávního. Vyjadřuje způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práva a brát na sebe povinnosti (tzv. způsobilost k právním úkonům). Zletilosti nabývá člověk dovršením 18 let věku. Před dovršením tohoto věku se může zletilosti nabýt též uzavřením manželství (je při tom nerozhodné, jde-li o manželství uzavřené na základě povolení soudu (manželství platné), nebo bez povolení soudu (manželství neplatné). Blíže je možno se o tomto dozvědět v zákoně o rodině. Nabytá zletilost před dovršením 18 let věku se neztrácí ani nezaniká dnem zániku manželství ani prohlášením manželství za neplatné. Nabytí zletilosti uzavřením manželství je z pohledu trestního práva irelevantní.

Mladistvý – je pojem trestněprávní. Je s ním spojen počátek trestní odpovědnosti

²⁸⁾ CHMELÍK, J. a kolektiv, *Drogová kriminalita, Praha, Úřad vyšetřování pro...*, str. 29-42

fyzické osoby za spáchaní provinění i přestupek i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým. Trestní odpovědnost mladistvého začíná spáchaním provinění nebo přestupku v den, který následuje po dni dovršení 15-ti let a končí v den dovršení 18 roku života. Spáchá-li člověk čin jinak trestný v den svých patnáctých narozenin, není trestně odpovědný; naproti tomu spáchá-li takový čin, trestný dle tr. zákona v den svých osmnáctých narozenin je stále trestně odpovědný jako osoba mladistvá. Plná trestní odpovědnost pachatele za spáchaný trestný čin nastává až dnem následujícím po dnu, ve kterém fyzická osoba dovršila 18 let.

Nezletilý – je obsahově i významově opakem zletilosti. Nezletilý je fyzická osoba, která nedovršila 18 let věku nebo nenabyla zletilosti manželstvím. Na časové ose života vyjadřuje období od narození do nabytí zletilosti. S nezletilostí z občanskoprávního hlediska je spojena způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti. Nezletilí mají však způsobilost jen k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené jejich rozumové vyspělosti a odpovídají jejich věku. Tato způsobilost zaniká smrtí nebo prohlášením fyzické osoby soudem za mrtvou. Trestní právo tento pojem neuzívá, i když v trestněprávní praxi je často využíván pro označení osob ve věku do 15 let věku.²⁹⁾

4.2 Pachatelé drogových deliktů

Děti a mládež páchající trestnou činností související se zneužíváním drog lze rozdělit do tří základních skupin:

První, rychle narůstající skupina zahrnuje osoby páchající přímo drogovou kriminalitu. Jedná se většinou o osoby, které samy drogy nezneužívají, ale podílejí se na jejich nezákonné manipulaci, tj. výrobě, distribuci či přechovávání drog pro jiného. Tyto osoby podléhají trestním sankcím podle § 187 tr. zák. Tvrdší postih je (v souladu s celosvětovým trendem) uplatňován vůči pachatelům, kteří spáchali takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Menší část dealerů drogy sama užívá a zisk z prodeje investuje do obstarávání své dávky drog. Specifickou skupinou pachatelů jsou uživatelé metamfetaminu - pervitinu, kteří jsou zároveň i jeho výrobci a částečně dealery.

Novela trestního zákona provedená zákonem č. 112/1998 Sb. umožňuje podle ustanovení § 187a postihovat osoby za neoprávněné držení drog. Rozhodující pro trestnost podle § 187a tr. zák. není pouhá hmotnost přechovávané látky, ale obsah drogy v ní (tj. přepočít na čistou, resp. stoprocentní formu.

²⁹⁾ CHMELÍK, J., *Vyšetřování trestné činnosti mládeže v teorii a praxi*, Praha: MV ČR, 1995, str. 5

Do první skupiny pachatelů patří podle § 188 tr. zák. i ti, kteří vyrobí sobě nebo jinému opatří anebo přechovávají předmět určený k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky nebo jedu.

Společenskou nebezpečnost rozšiřování nealkoholové toxikomanie zdůrazňuje § 188a tr. zák. V souladu s touto právní normou jsou sankcionováni jedinci, kteří jiného svádějí ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho ve zneužívání podporují, anebo osoby, které zneužívání takové látky jinak podněcují nebo šíří.

Druhou velkou skupinu tvoří toxikomani - osoby, které páchají trestnou činnost, protože požívají drogy.

V této souvislosti je nutné zdůraznit, že samotné požívání drog není v ČR trestné (vychází se ze zásady, že sebepoškození zásadně není trestné). Skupinu těchto pachatelů tvoří osoby páchající trestnou činnost pod vlivem požívání drog (tj. v době intoxikace nebo během abstinenčního syndromu). Nejčastěji jde o trestné činy násilné nebo mravnostní povahy a výtržnictví (jako např. ublížení na zdraví § 221 tr. zák., útok na veřejného činitele § 155 tr. zák., loupež § 234 tr. zák., znásilnění § 241 tr. zák.).

Skupinu pachatelů doplňují jedinci, kteří formou trestné činnosti - zpravidla majetkové povahy - získávají prostředky na zakoupení své drogy (tzv. opatrovací kriminalita), případně si drogu obstarávají přímo trestnou činností. Jde zejména o tyto delikty: vloupání do lékáren, falzifikace receptů a jiné podvody, ale i běžné krádeže. Trestní odpovědnost a sankce za kriminální delikty související s drogami vymezuje trestní zákon č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, specificky v ustanoveních §§ 187, 187a, 188, 188a. Významnou změnu v přístupu k řešení drogové problematiky znamenalo přijetí novely trestního zákona provedené zákonem č. 112/1998 Sb. (platné od 1. 1. 1999).³⁰⁾

Zákon nově upravil (jak je již výše uvedeno), byť v různé míře, téměř všechny skutkové podstaty, které primárně slouží k trestněprávnímu postihu pachatelů „drogové trestné činnosti“. Zásadní změnou, kterou přinesla novelizace, je trestnost držení drogy pro vlastní potřebu. Zůstala zachována beztrestnost aplikace drogy, tj. její užívání, pokud osoba není k užívání drogy nucena druhou osobou. Novelou byly podstatně zpřísněny trestní sankce za jednotlivé drogové trestné činy a byly rozšířeny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u těchto trestných činů

Třetí samostatnou skupinu tvoří pachatelé, kteří využívají chorobného návyku na drogu u jiných osob a páchají trestnou činnost na toxikomanech. Mezi tyto delikty patří především kuplířství § 204 tr. zák., omezování osobní svobody § 231 tr. zák., pohlavní zneužívání § 242 tr. zák., ohrožování mravní výchovy mládeže § 217 tr. zák. a vydírání § 235 tr. zák.

³⁰⁾ www.harry.cz

Závěr

Na rostoucí drogovou kriminalitu dětí a mladistvých má nesporně vliv celospolečenské klima, funkčnost rodiny, vedení dětí ve škole, naplnění jejich volného času zájmovými aktivitami, kamarádi atd. V předcházení drogové trestné činnosti mládeže je potřeba preventivní působení rodiny již od útlého dětství.

Prevence (tedy nalézání a uplatňování metod, za jejichž pomoci je možné drogové trestné činnosti předejít) problému způsobeného vlivem působení patologických jevů má širší dosah, než jejímu vlastnímu předcházení. Prevence problémů způsobených např. hazardní hrou nebo návykovými látkami má hodně společného. Proto také bývá výhodné je spojovat a zasadit do širšího rámce povzbuzování ke zdravému způsobu života. Je zde šance pro rodinnou výchovu včetně výchovy ve volném čase a její preventivně výchovné funkci. Musíme si však uvědomit co slovo prevence obecně znamená. Je to předcházení nebo zabránění něčemu, překažení něčeho či předem ochránění proti něčemu. Správnou rodinou prevencí tedy předcházíme vzniku drogového problému ve společnosti jako celku i u jednotlivců, kteří ji vytvářejí. Společnost i jedinec jako takový mají přirozenou tendenci chránit se před něčím, co je nějak poškozuje ohrožuje nebo ničí. Masové zneužívání drog v druhé polovině 20. století je pouze jedním z mnoha negativních projevů krize současného světa. Ptáme-li se po příčině, nemůžeme čekat jednoduše odpověď. Ta totiž není, stejně tak jako neexistuje jednoduchý recept na stoprocentně účinnou prevenci. Je nutné si uvědomit, jak složitou bytostí je každý člověk a jak je složité jeho soužití s ostatními lidmi.

Cílem mé práce bylo poukázat na vlivy působící v rodinné výchově, které zvyšují nebo snižují prevenci na úseku páchaní drogové trestné činnosti mládeže. Bylo zjištěno, že prevence na úseku rodiny je tou nejdůležitější, ne však všemocnou, složkou při zdravém vývoji dětí a mládeže. Rodina značně ovlivňuje postoje dětí a mládeže k drogám, jelikož rodinné prostředí, konání, jednání a myšlení rodičů působí na dítě již od jeho narození a má následný vliv na jeho myšlení a konání v pozdější době. Podle toho jak se rodiče staví ke svému dítěti a to jak k jeho volnočasovým aktivitám, zájmu o ně, o jeho prospěch ve škole, úspěchy nebo prohry v běžném životě a v neposlední řadě také jaký zaujmají postoj k drogám a to jak těm legálním tak i těm nelegálním se později odráží i na jednání a životě jejich dětí. Značnou pomocí pro dobrou prevenci v rodině proti drogové trestné činnosti mládeže je znalost různých drog, jejich účinků a příznaků užití. K tomuto slouží různá literatura, kde je vše podrobně popsáno. Rodiče si pak mohou zasvěceně se svými dětmi o tomto problému pohovořit

a vysvětlit jim škodlivé následky užívání drog na život a zdraví. Právě z rodiny by měla mládež získávat co nejvíce informací o drogách, aby tomuto problému dokázala porozumět.

V rámci větší účinnosti rodinné prevence se též můžeme zamyslet nad tím co může udělat sám jednotlivec a co rodiče. V tomto případě se jednotlivec především sám a z vlastní vůle musí přestat stýkat s lidmi a vyhýbat se místům, se kterými a kde svoji drogovou trestnou činnost prováděl. Nutná je též změna nebezpečného a rizikového životního stylu spolu s rizikovým modelem chování, jímž je mládež vystavena. Může také varovat své přátele a známé před nebezpečím provozování těchto činností. Je hodně toho co mohou udělat rodiče a do značné míry se to kryje se zásadami prevence problémů způsobených nevhodným prostředím, či jinými faktory. Snažit se získat zpět důvěru dítěte, naučit se naslouchat tomu co říká, věnovat mu potřebný čas. Opatřit si již zmiňovanou literaturu a tím získat informace k zasvěcené komunikaci a k této si najít vhodný okamžik. Chránit dítě před nevhodnou společností mimo jiné i tím, že mu najdou vhodné přátele a záliby. Neméně důležité je také posilování zdravého sebevědomí dítěte a mladistvého. Dále mohou podle potřeby spolupracovat s dalšími dospělými, školou, případně se obrátit na odborníky, kteří se touto problematikou zabývají. Využívat možnost profesionální konzultace, ale nejdůležitější ze všeho je začít problém řešit ihned.

V úvodu práce jsem si zvolil dvě hypotézy, kterými jsem chtěl prokázat, že úloha rodiny na prevenci drogové trestné činnosti mládeže je nezastupitelná. Ze získaných poznatků a následně provedené analýzy jsem zjistil, že:

1. První z hypotéz, že pozice mezi rodiči a dětmi může mít vliv na prevenci v rodině se potvrdila jako správná. Od raného dětství až do dospívání má prvotní odpovědnost za výchovu a ochranu dětí rodina. V důsledku obecných změn v životním stylu mládež dnes ohrožuje celá řada rizik typických pro toto životní období. Mají-li děti dospět v plné a harmonické osobnosti, měli by vyrůstat v dobrém rodinném prostředí v atmosféře štěstí, lásky a porozumění. Rodina je první kolektiv ve kterém se učí dítě žít. Dítě se v tomto přirozeném prostředí též prostřednictvím rodinné výchovy učí výchovným postojům na základě vlastních zkušeností a vztahu k vlastním rodičům. Je prokázáno, že kladný přístup k dětem ze strany rodičů a to převážně organizace volného času a zájem o dítě a vedení ke zdravému způsobu života působí na chování a jednání dětí v pozdějším věku a posiluje u nich ochranu proti užívání drog.
2. Druhá mnou zvolená hypotéza byla, že chování rodičů k mládeži ovlivňuje jejich postoje k drogám. I tato se potvrdila jako správná. Je spousta faktorů v rodině, které ovlivňují postoj mládeže k drogové kriminalitě. Svou prací jsem zjistil, že jedním z nejdůležitějších faktorů je osobní příklad v rodinné výchově. Když rodiče nebo příbuzní sami zneužívají alkohol, tabák nebo jiné drogy a následně pak schvalují užívání alkoholu a drog i u dětí.

Ty si pak myslíš, že když se budou chovat jako rodiče je vše v pořádku a nic se neděje. Je znám příklad kdy otec užívající pervitin, který si chystal na alabal a následným zahříváním inhaloval nosem výpary před svým dvouletým synem, si syn po rozdělání čokolády s této odstranil staniol tento složil tak jak to viděl u svého otce a poté napodoboval nahřívání tohoto a následnou inhalaci. Je však i řada dalších příčin v chování rodičů kdy pak dítě snadno podlehne zneužívání drog.

Výše uvedené hypotézy se potvrdily jako správné a to na základě různých dotazníků a výzkumů dostupných v knižních publikacích a odborných časopisech, které byly použity pro zpracování této práce. Hypotézy potvrdily, že rozdíl mezi mládeží pocházející z úplných rodin a z rodin, kde se rodiče plně věnují svým dětem, jejich volnému času a jejich každodenním problémům, jsou odolnější a nemají sklon k užívání návykových látek jako děti z rozvrácených rodin, z rodin kde někdo z příbuzných užívá návykové látky a nebo z rodin sice úplných, ale kdy rodiče nemají na své děti čas kvůli zaměstnání, nutí své děti dělat věci ke kterým mají odpor apod.

Zjistil jsem, že hlavně o nealkoholovou toxikománii se rodiče začínají zajímat až tehdy, když se jich osobně dotkne. Do doby než začne zneužívat drogy jejich blízký, je to pro ně pojem naprosto vzdálený a „jim se nic podobného nemůže stát“ a na toto nejsou připraveni. Po tomto zjištění, kdy nejsou na tuto eventualitu připraveni se dopouštějí chyb a problém spíše prohlubují než aby jej zdárně řešili.

Při zpracovávání této práce jsem si kladl otázku, kdo je předurčen nebo zvlášť disponován pro přímou závislost. Když jsem opomenul podíl genetických základů (celkově asi 10%), jsou to jistě děti z asociálního prostředí, z rozvrácených rodin, ale dnes i převážně mladí lidé z dobře finančně situovaných podmínek, kde jde jednoznačně o nedostatek času pro vlastní děti, často i ztráta věrohodnosti a zvláště potom vnímání hodnot, které děti obklopují.

Tato práce mě osobně přinesla spoustu nových informací, ucelených hypotéz, které při své náročné práci i v životě uplatním a mohu je dále rozvíjet.

Resumé :

V této bakalářské práci je rozebrán problém týkající se úlohy rodiny na prevenci drogové trestné činnosti mládeže. Cílem práce je popsat funkci rodiny, rozdělení drog a způsoby prevence trestné činnosti, která působením drog vzniká. Dalším cílem práce je popsat drogový problém v širších souvislostech a zaměřit se při tom na charakteristiku (úspěšnou prevenci) rodinného prostředí na děti a mládež a dále se podrobněji zabývat úlohou rodinné prevence a jejími zásadami.

V práci jsou zmíněny postupy, které působí a napomáhají v rodinné prevenci na zneužívání drog. V daném případě se jedná jak o drogy legální tak i ilegální. Je zde popsán problém při zneužívání těchto látek mládeží a řešení tohoto v době kdy rodiče zjistí užívání návykových látek jejich dítětem. Taktéž jsou zde popsány prvotní příznaky, které jsou většinou patrné při užívání omamných a psychotropních látek a následné postupy při řešení vzniklého problému s těmito látkami. Nejsou opomenuty ani sociální faktory, osobní zvláštnosti a ostatní příčiny, které mohou přispět k počátkům užívání drog u mládeže.

Dále je v práci uvedeno podrobnější rozdělení drog a to opět jak dovolených, respektive zákonem tolerovaných, tak i těch zákonem zakázaných. Toto rozdělení a účinky jednotlivých návykových látek, v práci popsané, jsou důležité pro rozpoznání prvotních příznaků na jejich užití. Práce v závěru též poukazuje na právní normy, které souvisejí s užíváním omamných a psychotropních látek a za něž může být mládež trestně odpovědná, v případě splnění určitých podmínek.

Při zpracování bakalářské práce bylo využito studium odborné literatury k tématu a rovněž byly využity internetové stránky. Byla použita obsahová sekundární analýza dat z dostupných materiálů.

Anotace

Miroslav Holub, Úloha rodiny na prevenci drogové trestné činnosti mládeže, Bakalářská práce, UTB Zlín, IMS Brno, 55 stran

Ve své bakalářské práci jsem se zabýval způsoby rodinné prevence na děti a mládež od jejich narození až po dospělost, příčinami zneužívání drog mládeží, rozbohem jednotlivých druhů drog a právními předpisy týkajícími se zneužívání těchto zakázaných látek.

Klíčová slova : rodina, rodinná prevence, děti, mládež, drogy, užívání, výchova, dospělost, prevence, trestní odpovědnost, negativní vliv, parta, vrstevníci.

Annotation

Miroslav Holub, Role of the Family in the Prevention of Drug Criminal Offence of the Teenagers, Bachelor Assignment, UTB Zlín, IMS Brno, 55 Pages

In my Bachelor Assignment I pursued the ways of the family prevention of the children and teenagers from their birth to their adulthood, the reasons for a drug abuse of the teenagers, the analysis of different kind of drug/narcotics and the legal enactments related to the abuse of these prohibited drugs.

The key words : Family, family prevention, children, teenagers, drugs, usage, education, adulthood, prevention, criminal liability, negative influence, gang, peers.

POUŽITÁ LITERATURA

1. HAJNÝ, M. : *O rodičích, dětech a drogách*, Praha: Grada Publishing, 2001
2. NEŠPOR, K. : *Vaše děti a návykové látky*, Praha: Portál, 2001
3. NEŠPOR, K., CSÉMY, L. : *Alkohol, drogy a vaše děti*, Praha: Sdružení FIT In, 2003
4. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A.: *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 2003
5. CHMELÍK, Jan. a kolektiv : *Drogová kriminalita*, Praha: Úřad vyšetřování pro ČR, MV ČR, odbor personální práce a vzdělávání, 1999
6. PRESL, J. : *Drogová závislost*, Praha: Maxdorf, 1994
7. SOTOLÁŘ, A., a kolektiv : *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*, Justiční akademie České republiky, 2003
8. VACEK, J. : *Drogová pětiletka*, Kentaura s.r.o., 1996
9. GOHLERT, Ch., KUHN, F. : *Od návyku k závislosti*, Praha: Ikar, 2001
10. ILLES, T. : *Děti a drogy*, Praha: ISV, 2002
11. BORNÍK, M. : *Drogy, co bychom o nich měli vědět*, Praha: Themis, 2001
12. *Bulletin Národní protidrogové centrály*, Praha: NPC ÚOOZ S KP P ČR, 4/1997, 3/2005
13. *Prevence sociálně patologických jevů*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 1/2002, 2/2002, 3/2003
14. CHMELÍK, J. : *Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi*, Praha: MV ČR, 1995
15. *Drogy, poznej svého nepřítele*, Praha: Medea kultur, 2003
16. *Řekni drogám ne*, Praha: Všeobecná zdravotní pojišťovna, 2001
17. *Drogy a děti*, Brno: Kontaktní a poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti, 2000
18. *Víš vše o drogách II.*, Brno: Kontaktní a poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti, 1995
19. www.odrogach.cz
20. www.knihovna.adam.cz
21. www.harry.cz
22. www.iustin.cz